

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MARGARET ATWOOD’UN “DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ” ROMANINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET VE HUKUK

Aslınur AVGIN
117614024

Prof. Dr. Cemal Bali AKAL

İSTANBUL
2019

Margaret Atwood'un "Damızlık Kızın Öyküsü" Romanında Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk
Gender and Law In the Novel "The Handmaid's Tale" of Margaret Atwood

Aslınur AVGIN

117614024

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Cemal Bali AKAL**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

(İmza)

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Yalçın TOSUN**
İstanbul Bilgi Üniversitesi

(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi H. Bige AÇIMUZ
Özyeğin Üniversitesi

(İmza)

Tezin Onaylandığı Tarih : 13 Haziran 2019

Toplam Sayfa Sayısı :

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) İnsan Hakları
- 2) Toplumsal Cinsiyet
- 3) Distopya
- 4) Edebiyat ve Hukuk
- 5) Damızlık Kızın Öyküsü

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Human Rights
- 2) Gender
- 3) Dystopia
- 4) Literature and Law
- 5) The Handmaid's Tale

ÖNSÖZ

Lisans üçüncü sınıf öğrencisiyken edebiyat ve hukuk üzerine fikirlerimi ifade etmek üzere fırsat veren ve “Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar” derlemesi içinde seçkin pek çok yazarın makaleleri arasında yazımın yayımlanması için bana destek olan, “Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk” dersini takip ettiğim sırada Damızlık Kızın Öyküsü ve ders içerği arasında kurulabilecek bağlantıya ilişkin makale fikrimi tez konusu olarak belirlemem için beni yönlendiren ve bu teze danışmanlık yapan, tezi geliştirmeme yardımcı olmak için beni “Edebiyat ve Hukuk” derslerine davet eden sevgili hocam Cemal Bali Akal’a kalpten teşekkür ederim. Onunla çalışmak gurur verici. Tezin tesliminin bir son olmamasını, başka vesilelerle kendisiyle çalışma şansına sahip olmayı diliyorum.

Bu tezin teslimi İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile 2012’de başlayan yolculuğumu resmi olarak sonlandıracağından ve benim için önemli bir dönemi kapatacağından bu vesileyle; ne zaman görüşüne başvurma ihtiyacı hissetsem hep samimiyetle dinleyen, programdaki bütün derslerine büyük ilgiyle katıldığım ve hayat görüşüme çok şey katan hocam, değerli insan hakları savunucusu Turgut Tarhanlı’ya en içten teşekkürlerimle.

En özel teşekkürlerim ise, kadın hakları için boyunca mücadele etmiş ve etmekte olan, ışıklarıyla yolları aydınlatan, dayanışmalarıyla yeni yollar açan bütün kadınlar, feministler ve nihayetinde tüm insan hakları savunucularına...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİZMİN HUKUKLA İLİŞKİSİ	3
1.1. BAŞLANGIÇ TOPLUMLARINDA HUKUKİLİK VE ATAERKİLLİK	3
1.2. EŞİT YURTTAŞLIK TALEPLERİ	6
1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİN ORTAYA ÇIKIŞI	8
1.4. FEMİNİST BİR DEVLET VE HUKUK KURAMI DÜŞÜNMEK	11
1.5. POSTMODERNİZM ÇERÇEVESİNDE FEMİNİZM VE HUKUK	13

İKİNCİ BÖLÜM

ROMANDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE HUKUK	15
2.1. EDEBİYAT VE HUKUK YAN YANA GELDİĞİNDE	15
A. Edebiyat Olarak Hukuka Feminist Bakış	15
B. Edebiyattaki Hukuk ve Edebiyattaki Kadınlar	17
C. Distopya ve Hukuk	18
2.2. ROMANIN TÜRÜNE VE KARAKTERLERİNE BAKIŞ	19
A. Genel Olarak Distopyalar ve Damızlık Kızın Öyküsü	19
B. Romandaki Farklı Karakterlerin İncelenmesi	23
C. Romanın Türünün Tespit Edilmesi	36

D. Romanın Anlatısının Feminist Olup Olmadığı Meselesi	38
2.3. ROMANA BAŞLANGIÇ TOPLUMLARININ	40
MİTOSLARININ IŞIĞINDA BAKMAK	
A. Kadınların Eğitilmesi	40
B. Kadın Bedeninin Kontrolü ve Cinsellik	43
2.4. SIMON DE BEAUVOIR'IN İKİNCİ CİNS'İ VE DAMIZLIK	44
KIZIN ÖYKÜSÜ	
A. Gebelik ve Annelik Rolü	45
B. Kadının Dış Görünümü ve Toplumsal Algı	49
2.4. CATHERINE MACKINNON'IN GÖRÜŞLERİ IŞIĞINDA	51
DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ	
A. Pornografi Tartışmaları	51
B. Cinsel Saldırı Suçu Yasaları ve Suçun Tanımlanması	53
2.4. KİMLİKLERİN ÖTESİNE: HARAWAY VE BUTLER	54
SAYESİNDE GILEAD'I AŞMAK	
A. Tanrıça değil, Siborg: Donna Haraway	55
B. Kimliğin Alt Üst Edilmesi: Judith Butler	57
C. Sonuç: Gilead'ı Aşmak İçin Kimlikten Geçmeyen Bir Yol	61
SONUÇ	63
KAYNAKÇA	65

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	başlık
DKÖ	Damızlık Kızın Öyküsü
ed.	editör
No.	Sayı
orj.	orijinali
örn.	örnek
s.	sayfa
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UK	Birleşik Krallık
Vol.	Cilt

ÖZET

Kadın haklarının gelişimi, kadın mücadelesinin kazanımları sayesinde olmuştur. Bu mücadelede farklı feminist düşünce akımları önemli rol oynamıştır ve oynamaya devam etmektedir.

Kadın hak mücadelesinin devamlılığı elbette, ataerkil toplumsal yapı ve eril siyasi iktidarın varlığıyla eşgüdümlüdür. Eril siyasi iktidarı meşru hale getiren ise süreklilik kazanmış ataerkil normlardır.

Damızlık Kızın Öyküsü adlı Margaret Atwood tarafından yazılan roman, bu normların ifşa edildiği bir distopya örneğidir. Romanda kadınlara yönelik baskı ve kadın bedenini kontrol politikaları, tamamen kurgusal değildir; tarihte olmuş veya halen dünyanın farklı yerlerinde yaşanmaya devam eden örneklerdir. Bu sebeple, feminist teori eliyle, hukukun eril siyasi iktidarla ilişkisini incelemeye elveren bir metindir.

Ayrıca Atwood, kitapta farklı feminist figürlere de yer vermektedir. Bu yolla sadece ataerkil normları değil, aynı zamanda feminizmlerin radikalleştiği yaklaşımları da eleştirmektedir.

ABSTRACT

The development of women's rights has been due to the gains of women's struggle. Different feminist currents of thought have played an important role in this struggle and continue to play.

The sustainability of the struggle for women's rights is, of course, parallel to the patriarchal social structure and the existence of the masculine political power. What makes masculine political power legitimate is the patriarchal norms and their continuum.

The novel *The Handmaid's Tale*, written by Margaret Atwood, is a dystopia in which these norms are revealed. In the novel, the oppression of women and policies of controlling the female body are not entirely fictional; they are the examples that have existed in history or still exist in different places on the world. This is a text that allows the study of the relationship of the law with the masculine political power by the feminist theory.

Atwood also describes different feminist figures in the book. In this way, she criticizes not only patriarchal norms, but also the radicalized feminist approaches.

GİRİŞ

Margaret Atwood'un *Damızlık Kızın Öyküsü*¹ ("DKÖ") adlı romanı ilk defa 1985 yılında yayınlanmıştır. Roman Gilead adlı bir otokratik rejimde geçmektedir. Romanın ana karakteri ise, "Damızlık" adı verilen sınıfa mensup edilmiş, rejim tarafından çocuk doğurmak üzere vazifelendirilmiş bir kadın karakterdir. Kitabın okuyucusu, Gilead'da olan bitenleri ve Gilead öncesindeki yaşamı bu karakterin aktardıkları üzerinden takip etmektedir. Dolayısıyla romanda hem şimdiki zamandan hem de geçmiş zamandan kesitler yansıtılmaktadır. Romanda gelecek zamandan da bir sahne mevcuttur. Zira, hikâye Gilead'dan çok yıllar sonrasında yapılan bir konferansta bitmektedir.

Margaret Atwood 1939'da Kanada'da doğmuştur. Yetişkinliğe adım attığı ve fikirlerinin oluşmaya başladığı yaşları, Simon de Beauvoir, Kate Millett, Betty Friedan gibi ikinci dalga feministlerin eserlerini yayınladığı döneme denk gelmiştir. Bu yazarların Atwood'un fikir dünyası üzerinde önemli etkisi olmuştur².

Buna karşılık, *Damızlık Kızın Öyküsü*'nün yazıldığı ve yayımlandığı yıllar, ikinci dalga feministlerin görüşlerinin eleştirildiği dönemlere denk düşmektedir. Roman da bu dönemin izlerini taşımaktadır. *Damızlık Kızın Öyküsü*'nde de bir feminizmin değil, "feminizmler"ın mevcut olduğu vurgusuyla karşılaşmak mümkündür³.

Romandaki temel problemlerden bir tanesi kadın bedeni üzerindeki kontrol iken, diğeri ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Bu, bireylerin düşüncelerini ifade edememelerini ve bütün kitle iletişim araçlarının kontrol altına alınması ve yönetilmesini de kapsar.

¹ Tezin dili Türkçe olduğundan tezde yer alan alıntıların tamamında Türkçe'ye çevrilen metine sadık kalınmıştır. Kullanılan romana özgü adlandırmalar için çevirmenlerin Türkçe'de seçtikleri karşılıklar esas alınmıştır: **Margaret Atwood**, *Damızlık Kızın Öyküsü*, (çevirenler: Sevinç Altınçekiç, Özcan Kabakçıoğlu), 6. Baskı, İstanbul 2017.

² **Slawomir Kuznicki**, *Margaret Atwood's Dystopian Fiction: Fire Is Being Eaten*, 1. Baskı, Newcastle upon Tyne 2017, s.10.

³ **Slawomir Kuznicki**, s.12.

DKÖ, 2017 Nisan'ında dizi olarak uyarlanmış ve Amreriika Birleşik Devletleri'nde ("ABD") Hulu adlı internet platformunda yayımlanmıştır. İlk sezonun başarısından ve çok tartışılmasından sonra, 2. sezon da çekilmiştir. Bu tezin yazılmaya başlandığı sıralarda ise yapımın 2. sezonu gösterilmiş ve tamamlanmıştır⁴. Dizinin 3. sezonu da Haziran 2019'da gösterilmeye başlanmıştır.

Kitap ve Atwood'un eserleri üzerine pek çok akademik çalışma olsa da roman belki de ilk defa ana akım tartışmalarda bu kadar fazla yer buldu. Bunun bir sebebi de elbette, dizinin 1. sezonun gösterildiği vaktin doğum kontrol ve kürtaj karşıtı olan Donald Trump'ın ABD Başkanı olarak seçilmesiyle denk düşmesidir. Trump'ın kürtaj karşıtı söylemlerine karşı kadın yürüyüşlerinde ve protestolarında, Damızlık kadınların giydiği kırmızı kıyafetler ve at gözlüğüne benzeyen beyaz başlıklar ise sembolik olarak çokça kullanıldı.

Ne yazık ki, demokrasiden otokrasiye ufak ya da belirgin çapta kayma yaşandığında ilk olarak kadın haklarının mevcut durumunda gerileme yaşanması söz konusu olmaktadır. Trump sonrası ortaya çıkan tepkiler örneğinde olduğu gibi, anti-demokratik bir siyasi iktidarı kadın bedeni üzerindeki politikalarından okumak kolaylıkla mümkündür. Naçizane, dünyanın hiçbir yerinde kadınların içinde bulunduğu koşulların romanda anlatılan kurgusal Gilead rejiminden çok farklı olmadığını düşünüyorum.

Amacım, Atwood'un romanı üzerinden hareketle, kadın hakları ve insan hakları perspektifinden edebiyat ve hukuk çerçevesinde bir analiz ortaya koymaktır. Romandan hareketle çalışmada yanıtını araştıracağım sorular şunlardır: Siyasi iktidarın kadın bedeninin denetimine yönelik olarak uyguladığı politikalarda hukukun yeri nedir ve bu bağlamda, Damızlık Kızın Öyküsü adlı romandaki, Gilead adlı patriyarkal siyasi bir iktidar örneğinde hukukun konumlanışı nasıl olmaktadır?

⁴ 2. sezonun başlangıcında yazdığım ve dizi ile kitap kıyaslaması yaptığım blog yazısı: **Ashnur Avgin**, "Damızlık Kızın Öyküsü – 2. Raund", Beşharfliler, <http://www.5harfliler.com/damizlik-kizin-oykusu-2-raund/>, erişim: 05.05.2019

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİZMİN HUKUKLA İLİŞKİSİ

1.1. BAŞLANGIÇ TOPLUMLARINDA HUKUKİLİK VE ATAERKİLLİK

Kadınların hukukla ilişkilerine bakmak için kadınların toplumsal olanla da ilişkilerine bakmak gerekir. Yani, Roma'daki deyişle, “ubi societas ibi jus” -nerede toplum varsa orada hukuk vardır⁵. Çünkü toplumsallık her zaman güç ilişkilerini de barındırır.

Akal'a göre, tek bir hukuk olduğunu düşünmek büyük bir yanılsamadır, zira hukuku siyasi sistemden ayrı düşünmeye çalışmak mümkün olamaz. Farklı siyasi sistemlerin ya da farklı toplumların hem kendi içlerinde barındırdıkları farklı hukukların, hem de birbirlerinden farklı olan hukuk sistemlerinin incelenebilmesini sağlayan ortak nokta “hukukilik”tir⁶.

Zamanla toplumsal unsurlar geliştiğinden ve karmaşıklaştığından birbirine benzer noktaların görülmesi de zorlaşır. Bu nedenle hukukun başlangıcına ilişkin emareleri görmek açısından tarihi ve antropolojik bir metodla başlangıç toplumlarına bakmak makul bir yoldur. Zira, başlangıç toplumlarında hukukilik, siyasilik ve dinilik iç içedir. Bunların birlikteliği de sosyalliğe karşılık gelmektedir⁷.

Öyleyse hukukilik, sosyalliğin bölünmez bir parçası olarak güç ilişkilerini ihtiva eder. Öte yandan, bir diğer temel unsuru ise, güç kullanımıdır. Toplumu toplum yapan Yasa'nın güç kullanımı eliyle uygulanıyor oluşudur. Kaynağı güç ilişkisi olan uygulamalar istikrarla devam etmeleri yoluyla meşruiyet kazanırlar ve Yasa halini alırlar. Güç kullanımının varlığı, eşitsizliğin de mevcut olduğu anlamına

⁵ Ertuğrul Uzun, “Bir Büyübozumu: Hukuk Nedir?”, K24, <http://t24.com.tr/k24/yazi/hukuk-nedir,1666>, erişim: 07.07.2018.

⁶ Akal, Hukuk Nedir?, s.39.

⁷ Akal, Hukuk Nedir?, s.201.

gelmektedir. Toplumdaki ilk eşitsizliğin süreklilik kazanmış hali ise Ataerkil Yasa'dır; bir cinsin diğer cinsi güç kullanımıyla yönetilene dönüştürmesidir⁸.

Hukukilik ve sosyalliğin üst üste geldiği başlangıç toplumlarında Yasa'yı görebilmenin en iyi yöntemi onların mitoslarına bakmaktır. Antropologların farklı toplumların mitoslarında ortak biçimde gözlemlediği iki yasak, kadınların mübadele edilebilmesine imkan veren haram birleşme yasağı ile totem hayvanlarını öldürme yasağıdır. Levi-Strauss, toplumdan topluma yasağın sınırları değişse de, kan bağı bulunanlar arası cinsel birleşmenin yasaklanmadığı hiçbir toplum bulunmadığından, evlilik için kadının mübadele edilebilmesine izin veren bu yasağı tabii hal ile kültür arasındaki ayrım noktası ve sosyalliğin başlangıcı olarak kabul eder⁹.

Mitoslar, kadın kimliğinin sosyallik ve elbette hukukilik içerisinde bir biçimde inşa edilmiş olduğunun açık birer örneğidir. Bu mitoslara göre, kadının hakimiyetinin var olduğu toplumlar kaosa, sosyal bir düzensizliğe emsaldir. Fakat, erkek gelip bu rolü kadından aldığı anda sorun çözülür. Haram birleşmenin de yasaklanmasıyla beraber erkek hakimiyeti denge ve düzen getirir! Fakat aslında bu anlatının arka planında başka bir gerçek vardır: Kadının (erkeklerin de dünyaya gelmesinin sebebi) biyolojik olarak sahip olduğu yaratıcılık, yani doğurganlığı, erkeği kendi varoluşuna da bir anlam yükleme arayışına iter. Asla sahip olamayacağını bildiği, kadının hayatın kaynağı olabilme yeteneğine karşı erkek, kendini var edebilmenin çaresini kadın bedenini ve cinselliğini mitoslar yani sosyal normlar koyarak kontrol edebilmekte bulur¹⁰. Kısacası, mitosun işlevi eşitsiz güç ilişkisinin hem doğrulanması hem de meşrulaştırılarak bir Hakikat yaratılmasıdır. Bu yolla, hem kadının bedeni üzerinde denetim hem de kadına karşı bir siyasi düzen kurulması sağlanır¹¹.

⁸ Akal, Hukuk Nedir?, s.204.

⁹ Aktaran: Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 299.

¹⁰ Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 225-229.

¹¹ Akal, Hukuk Nedir?, s. 218-220.

Denilebilir ki, başlangıç toplumlarına bakmak bugün daha fazla güç ilişkileri barındırmasıyla karmaşıklaşmış hukuklara ve kadının durumuna bakmak açısından zihin açıcı ve yol göstericidir. Bu mitoslarda anlatılanlar, kadınların hiçbir zaman kendilerinin olmayan hukuklarda hukuk kişisi olmalarının¹² ne kadar dışlı bir mücadele gerektirdiğinin ve öte yandan, hakikat kisvesine bürünen ataerkil bir siyasi düzende hakimiyeti doğallaştırılmış olan erkeklığe rağmen var olmalarının¹³ ne kadar tehditkar olduğunun bir göstergesidir.

Pierre Bourdieu, “sembolik mübadele ekonomisi” adını verdiği sistemde kadınların birer obje olarak, erkekler tarafından anlam verilen ve yönetilen sembolik sermayeye bu sistemi sürdürmek adına katkı sunmakla mükellef olduklarını söyler. Evlilik ve akrabalık gibi kurumlar da kadınların toplumdaki yerini belirlemek adına erkekler lehine bu anlamda birer araçtır. Kadın ve erkeğin toplumdaki yeri açısından mutlak bir asimetri bulunur; zira erkek sistemin üretiminden ve sürmesinden sorumlu iken, kadın sürecin sonundaki üründür¹⁴.

Bugünkü medeni yasalarda ya da ceza yasalarında kadınların erkeklerle aynı konuma gelmeleri kolay olmamıştır. Kadın haklarının kazanımı süregelen ve devam eden koskoca bir mücadele tarihidir. Bu gelişim, aynı zamanda feminizmlerin görüş çatışmaları sayesinde olmuştur. Farklı görüşlerin birbirini eleştirmesi yeni feminist akımların doğmasına sebep olmuştur. Bu akımların, edebiyat ve başka sosyal bilimlerde olduğu gibi, hukuk kuramları ve hukuk uygulaması üzerinde de önemli etkileri olmuştur.

¹² Akal, Hukuk Nedir?, s. 193.

¹³ Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 227.

¹⁴ Pierre Bourdieu, Eril Tahakküm, (çeviren: Bediz Yılmaz), 3. Baskı, İstanbul 2016, s. 60-62.

1.2. EŞİT YURTTAŞLIK TALEPLERİ

Hukukun kadın haklarının gelişimi açısından iki boyutlu bir anlamı vardır. Bunlardan ilki, kadının toplumsal yerinin erkekle eşit kabul edilmeyişinden dolayı uygulamanın süreklilik kazanmış hali olarak yasaların da bu şekilde düzenlenmiş oluşudur. Bu noktada örnek olması açısından Türkiye’de hukuk fakültelerinde verilen Roma Hukuku dersleri kapsamındaki *pater familias* figürü hatırlanabilir. “Aile Babası” anlamına gelen *pater familias* aile fertleri ve ailenin mülkleri üzerinde mutlak olarak yönetim hakkı ve yetkisi olan kişiydi ve buna elbette ailedeki kız çocukları ve karısı da dahildi. O ölene kadar, çocuklar ve kadınlar kendi özerkliklerine sahip değillerdiler. *Pater familias* olmak için, erkek olmak ve başka bir *pater familias* hakimiyetinin altında olmamak iki temel şarttı. *Pater familias* kamusal alanda, yurttaş olarak askerlik ve seçme-seçilme hakkı gibi haklara sahipti¹⁵. Kadına yüksek mevki sağlayan şey ise, iyi bir anne ve eş olmasıydı. Çocukların bakımı konusunda, ailenin babası ile eşit söz hakkı sahibiydi¹⁶. Ailenin babası öldüğünde, ekonomik haklar *mater familias*’a, yani “Ailenin Anası”na devredilebilse de *patria potestas*’ın devri söz konusu değildi¹⁷.

Bourdieu’nün kitabını da hatırlatması açısından “Eril Tahakküm” diye çevirmenin anlamlı olacağını düşündüğüm *Patria Potestas* kavramı, Roma Hukuku’nda kadın ile erkeğin hak ve yetkilerinin eşit olmayışının anahtar kelimesidir.

¹⁵ Kamil Doğanç ve Fulya Kocakuşak, “Eski Roma Ailesinde "Pater Familias" ve "Patria Potestas" Kavramları”, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:16, Sayı: 27, 2014/2, s. 235.

¹⁶ Kamil Doğanç ve Fulya Kocakuşak, s. 240.

¹⁷ Kamil Doğanç ve Fulya Kocakuşak, s. 233-235.

Kadının yurttaş olmadığı Roma hukuk sisteminden bin yıldan fazla zaman sonra da durum çok farklı değildir. Bu nedenle, ilk adımda kadın hareketinin öncelikli talepleri de yurttaşlığa ve medeni hayata ilişkindir.

Cadılıkla suçlandıkları bilinen Ortaçağ da atlatıldığında, kadınların hak taleplerini seslendirmeye başlaması 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren olmuştur. Aydınlanma Çağı ve onu takip eden Sanayi Devrimi'nin de getirdiği ekonomik düzenin dönüşümüyle beraber kadınların aile hayatından çıkıp iş hayatına katılımı başlar. Ancak yine de bu durum, kadının kocasının himayesi altındaki statüsünde bir değişiklik yapmaz. Tabii haklar varsayımına dayanan eşitlik ve özgürlük düşüncelerinin yeşerdiği liberal düşünce kuramlarında dahi evlenen kadınların ait oldukları yer, aileleri ve resmi anlamda da kocalarıdır. Kadınlar mülkiyet, miras, çocukların velayeti gibi haklara sahip değildir. Çünkü, temelde kadının zihinsel açıdan erkeklerle eşit seviyede olmadığı düşüncesi hakimdir ve kadınlar yurttaş olarak görülmezler. Bir başka deyişle, eşitlik savunusu yurttaşlar arasındadır ve kadınlar yurttaş olmadığından, John Locke'un özgürlük bahsi de erkekler kast edilerek kaleme alınmıştır¹⁸.

Fransız Devrimi'nin eşitlik ve özgürlük söyleminin yurttaşlık hakları açısından yarattığı fark yadsınamasa da, doğrudan kadınlara bir faydası olduğu söylenemez. Kadınlar da bunun farkında olduklarından doğal haklara dayanan kuramlar için feminist adaptasyon geliştirmişlerdir. Bunun ilk örneği olarak, 1848'te yayımlanan Elisabeth Cady Stanton'ın yazdığı ve doğal hukukçu bir duruşa sahip “Duygular Bildirgesi” (orj. Declaration of Sentiments) kabul edilmektedir. Bildirge'de kadınların oy hakkına sahip olması gerektiği, erkeklere tabi olmalarının adaletsiz ve özgürlüğe aykırı olduğu, kadın ve erkeklerin yaptığı işlerde eşit miktarda ücret alamıyor oluşları açıkça ortaya konulur¹⁹.

20. yüzyılın ilk yarısında örgütlenen kadınların oy hakkı talepleri, pasif direniş sergilenen Birleşik Krallık ve ABD başta olmak üzere siyasal alanda ön

¹⁸ Donovan, s. 25-27.

¹⁹ Donovan, s. 29-32.

plana çıkmaktadır. Birleşik Krallık'ta 14 Mart 1913 tarihli "The Suffragette" başlıklı gazete "Hukukun Hükümdarı" (orj. The Majesty of Law) başlığıyla çıkar. Adalet tanrıçası Themis'in bir elinde "Açlık Grevi" yazılı asa, diğer elinde terazi, başında ise kenarına "Oy Hakkı" yazılmış bir şapka vardır. Yasalar, militan kadınları ne bastırmaya yarayacaktır bundan böyle, ne de erkeklere ait mülkleri ve düzeni korumaya. Çünkü adaletin kendisi de, erkek hakimleri ve yasakoyucuları terk etmiş ve kadın militanların safına geçmiş bir oy hakkı direnişçisidir. Gazetede atılan başlık şudur: "Yasalar kadınları hapsedebilir, işkenceye izin verebilir ancak onları korkutamaz ve teslim alamaz"²⁰.

Nihayetinde kadınların oy haklarına kavuşmasıyla biten bu süreç birinci dalga feminizm olarak adlandırılmaktadır.

1960-1980 yılları arasındaki safhada kadınlar kamusal yaşama adım atmanın mücadelesini vermiştir. Hukuki veçheden bakıldığında ise, eşitliğe aykırı ve kadını siyasi ve toplumsal hayattan dışlayıcı yasalara karşı çıkmıştır. 70'lerin sonundan 80'lere uzanan yıllarda ise sorunun kökenine inilmeye çalışılmış ve yasaların arkasındaki toplumsal ve hukuksal alt yapının patriyarkayla ilişkisi incelenmeye başlanmıştır²¹. Bir sonraki alt bölümde bu geçiş döneminin en önemli isimlerinden olan Simon de Beauvoir'ın görüşlerinden bahsedilecektir.

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Birinci dalga feminizm, kadının toplumsal ve politik hayattaki ikincilliğini sorgulayıp eşit hak talebinde bulunmuştur. Bu taleplerden sonuç alınmaya başlanmasının ardından sorunun kökeninin ne olduğu sorgulanmaya başlanmıştır.

²⁰ Christabel Pankhurst (ed.), "The Majesty of Law", The Suffragette: The Official Organ of the Women's Social and Political Union, Vol: 1, No: 22, 14 Mart 1913, <http://www.nationalarchives.gov.uk/wp-content/uploads/2018/02/ASSI52-212-Pr2-Cover-of-The-Suffragette-14-March-1913.jpg>, erişim 24.04.2019.

²¹ Necla Arat, "Feminist Hukuk", Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 9, 2006, s. 55.

Simone de Beauvoir'ın “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” sözü bugün toplumsal cinsiyet diye adlandırılan kadınlık deneyiminin biyolojik olarak değil, toplumsallıkla şekillendiği savının en kısa ve net özeti olagelmıştır.

Beauvoir'ın fikirleri varoluşçuluk üzerine oturmuştur. Sartre'ın Varlık ve Hiçlik'te ortaya koyduğu “Öteki” kavramının üzerinden Beauvoir kadının konumunun kültürel ve politik bakımdan nasıl şekillendiğini açıklayan teorisini geliştirmiştir. Buna göre, erkek özne ve mutlak varlık konumunda bulunmaktayken, kendi bir özerk varlık olarak değil, erkeğe göre tanımlanan kadındır. Yani Kadın, Erkek'in Ötekisidir²².

Beauvoir, İkinci Cins (orj. Le Deuxième Sexe) adlı kitabında kadın olmak ve kadınlık durumlarına ilişkin pek çok detayı ele almıştır. Kitapta kadının gençlik çağından, hamile kalmasına, yaşlılık dönemine kadar pek çok açıklama mevcuttur. Nirengi noktası da Beauvoir'ın kadın bedenine sahip olmanın nihai bir kader anlamına gelmediğine inanmasıdır. Beauvoir'a göre, erkeklerin fiziksel olarak kadınlardan genelde daha güçlü olması onları sadece biyolojik olarak farklı kılar ancak bu herhangi bir üstünlük sebebi olamaz. Beauvoir kadının adet görmesini, çocuk doğurmasını bedenini yıpratan deneyimler olarak kabul etse de kadın bedeninin kadını kısıtlıyor oluşunu salt anatomik nedenlere dayandırmaz. Daha gerilere giderek başlangıç toplumlarına bakıldığında, kadınların analık görevini yerine getirme zorunluluğunun, toplumsal olarak belirlenmiş ve kadını eve hapseden bir olgu olduğuna işaret eder. Araç üreten ve savaşa giden, tehlikeli durumlarda kendisini öne atan erkek, politik olarak da hâkim konuma gelmiştir ve kadın da yüzyıllarca erkeğin iktidarına icazet vermiştir²³.

Kadınların nesne olma pozisyonlarını kabul etmesinin sebebi nedir sorusuna yanıt ararken ise hem kadınlar arasındaki farkların olmasına dikkat çeker, hem de nesne olma rolünün bazı kolaylıkları ya da artıları barındırdığını yadsımaz.

²² **Simon de Beauvoir**, Das Andere Geschlecht: Sitte und Sexus der Frau, (çeviren: Eva Rechel-Mertens), 3. Baskı, Hamburg 1971, s. 10-11.

²³ **Emel Koç**, “Simone de Beauvoir'ın ‘İkinci Cins’i: Öteki Olarak Kadın”, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 13-14.

Kadının Özne olma mücadelesi kolay olmayacaktır, zira “konforlu” olan bu alandan çıkarak sorumluluk alması ve pek çok toplumsal yargıya ve teamüle karşı çıkması gerekecektir²⁴.

Öte yandan, kadının öteki cins olma durumundan çıkabilmesinin çaresi Özne olmasıdır. Özne olmak isteyen kadının yapması gerekenler, eleştirel yönünü güçlendirerek bilinçlenmesi ve yapmak istediklerini; yani geleceğe ilişkin tasarılarını gerçekleştirme çabasıdır. Burada tekrar varoluşçu yönün ortaya çıktığı görülmektedir. Sartre düşüncesindeki bireyin kendisini seçmesi gibi, Beauvoir’a göre de kadının da kadın olarak kendisini seçmesi özgürleşmesini sağlayacaktır²⁵.

Beavouir, farklılıkları tanımanın şimdi ile gelecek arasındaki temel ayrım olduğunu iddia etmektedir. Tamamen eşitliklerden azade bir toplum ideali geleceğe ilişkin bir idealdir. Oysa özgürlük şu an ile alakalı bir mefhumdur. Özgürlüğü eşitlikle denk tutmayan, hayalî bir gelecek projeksiyonu olmaktan çıkaracak ve şu ana döndürecek şey, farklı sosyo-ekonomik koşullar altında farklılıkların dikkate alınabilmesi olacaktır. Eşitliğin sağlanmasının yanı sıra farklılıkların tanınması yoluyla feminizmler, iktidarın mevcut şartlar altında denetlenmesini deneyimleyebilecektir²⁶.

Kısacası ikinci dalgaya geçişin öncülerinden biri olan Beauvoir’ın söylemi farklılıkların tanındığı bir eşitlik anlayışı yönünde gelişmiştir. Çünkü, birinci dalga feministlerin ötesine geçmiş ve sadece yüzeydeki görünür sorunlara odaklanmamış, varoluşçu çerçeveyi kullanarak kadının durumunun geri planındaki sebeplere de bakmıştır. Bu noktada da toplumsal ve kültürel faktörlerin oynadığı rol ön plana çıkmıştır.

Cinsiyetin biyolojik farklılıklar olmadığını vurgulayan toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı da feminizmin ikinci dalgasına paralel düşmektedir. Farklılık vurgusu aynı zamanda feminizmler arasındaki farklılıkların ve çeşitliliğin

²⁴ Donovan, s. 236.

²⁵ Koç, s. 15-16.

²⁶ Nadine Changfoot, “The Second Sex’s Continued Relevance for Equality and Difference Feminisms”, European Journal of Women’s Studies, Vol. 16, No. 1, Şubat 2009, s. 26-27.

de ana hatlarından birini oluşturmıştır. İkinci dalga feminizmler arasında liberal feminizm, sosyalist feminizm ve radikal feminizm sayılabilir. Ortak noktaları, eşitlik sorununun aşılması için patriyarkal sistem ile mücadele edilmesi gerektiği savunusudur. Bu üç ekol aynı zamanda hukuk üzerinde de belirgin şekilde etki etmiştir. Hukukun eşit veya objektif olmadığı, eril karakterli olduğunun farkındalığıyla eşitlik dışı uygulamalarla mücadele edilmesi gerektiğini ortaya koymuşlardır²⁷. Bir sonraki alt bölümde hukuk ve devlet kuramı üzerine düşünen feministlerden, Catherine MacKinnon'ın görüşlerine yer verilecektir.

1.4. FEMİNİST BİR DEVLET VE HUKUK KURAMI DÜŞÜNMEK

Radikal feminizmin en bilinen isimlerinden Catherine MacKinnon'ın temel tezi feminizmin bir devlet kuramı ortaya koymadığıdır²⁸. Nesnelliği norm olarak kabul eden devlet aygıtının feminist anlamda eril olmasıdır²⁹. Liberal devletin ortaya koyduğu sosyal düzen erkekleri muhatap almaktadır. Bu düzenin norm ve politikaları sayesinde kadının bedeni ve cinselliği üzerinde sürekli otorite kurulması amaçlanmaktadır. En başta da hukuk normlarının nesnel oldukları iddiası bu amaca hizmet etmektedir. Oysa belli bir sosyal düzenin aynası olan normların nesnel olabilmesine imkân yoktur³⁰. Öte yandan, bu normların yargıçlar tarafından uygulanışının tarafsız ve bağımsız olduğu iddiası mevcuttur. Halbuki, devlet kurumları dahil, sosyal hayatta gücü elinde tutan çoğunluk erkeklerdir³¹. Yani, kadın deneyimleri üzerine “nesnel” normların “tarafsız” biçimde uygulanması söz

²⁷ Arat, s. 54

²⁸ Catharine A. MacKinnon, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, (çevirenler: Türkan Yöney, Sabir Yücesoy), 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 183.

²⁹ Catharine A. MacKinnon, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, s. 188- 189

³⁰ Catharine A. MacKinnon, “Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence”, Signs, Vol. 8, No. 4, Yaz 1983, s. 644-645.

³¹ MacKinnon, Feminism, Marxism, Method, and the State, s. 656.

konusu olduğunda ortaya çıkan tablo, aslında eril rejimin kendini meşrulaştırmasıdır.

MacKinnon, tecavüzün kanuni tanımı üzerinden şöyle örnek vermektedir: Tecavüz ceza kanunlarında zor kullanımı yoluyla penetrasyon eylemini içeren bir cinsel saldırı türü şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım erilliğe atfedilen bir eylem üzerinden heteroseksüellik odaklı olduğu gibi, zorlama ve rıza dilemmasına neden olmaktadır. Bu dilemma kadınları kendi aralarında da bölmeye yarar. Küçük kızlarla eşler aynı statüde değildir, çünkü “karı”ların rızasının aranmasına gerek görülmez. Tecavüz hep bir yabancidan kaynaklı bir eylem gibi algılanır, oysaki vakaların çoğunda failin tanıdık, hatta aileden biri olduğu gözlemlenmektedir. Tecavüz vakalarında rıza aranması en çok evlilik içi cinsel saldırının ortaya çıkarılmasının önünü keser. Çünkü zorlama iz bırakan şiddet raddesine ulaşmadığı takdirde, zorlamanın varlığının tespit edilmesi güçtür. Kuşkusuz bu durum en çok eril normu uygulayan hâkimin işine yarar. Tecavüz ya da cinsel saldırı kanıtlanamıyorsa, ortada suç yoktur; o nedenle bu eylem sıradan bir cinsel ilişki kabul edilir ve görmezden gelinir³². MacKinnon bunun için şöyle der: “Kadınların koşullarından bakıldığında tecavüz yasak değildir, sadece düzenlenmektedir³³.” MacKinnon verdiği bu örnek üzerinden şu sonuca varır: Bu normun amacı kadının beden bütünlüğünü korumak değildir; kadının tek eşliliğinin sağlanmasıdır. Bu yüzden evlilik içi zorla cinsel ilişki yasak değilken, bir yabancının eylemi cinsel saldırı veya tecavüz kabul edilir ve yasaktır³⁴.

MacKinnon, ataerkil rejimin normlarının ifşa edilmesi için mücadele eden bir hukukçu ve aktivisttir. Tecavüzden başka ele aldığı konulara örnek olarak, kürtaajın hak olması gerektiğini ve pornografinin yasaklanmasını savunması verilebilir. Bu konuların tamamı cinsiyet eşitsizliğinin sonucudur ve tamamen politik ve sosyal olgulardır. MacKinnon’a göre yapılması gereken ilk şey, eşitsizliğin somut mevcudiyetini kabul etmektir. Eşit yasalar talep etmenin

³² MacKinnon, *Feminism, Marxism, Method, and the State*, s. 648-649.

³³ MacKinnon, *Feminism, Marxism, Method, and the State*, s. 651

³⁴ MacKinnon, *Feminism, Marxism, Method, and the State*, s. 647.

kadınlara tek başına faydası yoktur. Önemli olan bu yasaların içlerinin dolu olması ve kadına faydalı biçimde uygulanabilir olmasıdır. Liberal hukuk biliminin yasaların nesnel ve yargı sisteminin tarafsız olduğu iddiası cins köründür ve kadının uğradığı ayrımcılığı perçinlemeye yarar. Bu durumu değiştirmek için ihtiyaç olan şey, toplumsal cinsiyet merceğinden bakabilen feminist bir hukuk sistemidir³⁵.

MacKinnon, bize bir feminist devlet ütopyası anlatmaz, ancak feminist bir hukuk sisteminin işleyiş metodunun nasıl olması gerektiğini ele alır. Zira, nesnel normların cinsiyete duyarlı ve taraflı hale gelmesi, devletin erilliğini de kırmak olacaktır. Bu sebeple, MacKinnon'ın en çok önem verdiği feminist hukuk metodunun kadın deneyimlerinden yola çıkan bilinç yükseltme metodu olduğu aşikardır. Kadınların deneyimlerini birbirleriyle paylaşması yoluyla kişisel meselelerin politik olduğu açıkça ortaya çıkar. Nesnel ve ruhsuz yasalar ve uygulamalarına karşılık kadının gerçek temsili ortaya konulur³⁶.

1.5. POSTMODERNİZM ÇERÇEVESİNDE FEMİNİZM VE HUKUK

1980'lerden itibaren postmodern feministler tek bir kadın kategorisi ya da tek bir kadın deneyimi var olabileceği varsayımından hareket edildiği gerekçesiyle feminist kuramların çoğunu, özellikle radikal ve liberal feminizmleri reddeder. Dolayısıyla bütüncül, dünyadaki her kadını kapsayan bir feminist teorinin mümkün olamayacağı görüşü hakimdir³⁷. Daha önce, yukarıda alıntısı verilen Donna Haraway'ın teorisi ve *queer* teorinin öncü ismi Judith Butler üçüncü dalga feminist olarak addedilmektedir.

Öte yandan, postmodernizmin hukuk üzerinde de etkileri olmuştur. Benzer şekilde, hukuktaki evrensel ve bütüncül yaklaşım eleştirilmiştir ve hukukun

³⁵ Catharine A. MacKinnon, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, s. 278-285.

³⁶ Fehmiye Ceren Akçabay, "Feminist Hukuk Metodolojisi: Hukuk Uygulaması, Feminizm ve Politika", Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, (editörler: Güliz Uygur, Nadire Özdemir), 1. Baskı, Ankara 2018, s. 36.

³⁷ Adnan Güriz, Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 76-78.

uygulanışında yerellik yaklaşımının gözetilmesi gerektiği, bu sayede göreceliliğe imkân sağlanacağı ortaya koyulmuştur. Bu vesileyle öne çıkarılan soyut bir hukuktan öte, somut olayla bağlantılı, daha sosyal ve sübjektif olarak hakların ele alınabildiği bir rejimin gerekliliğidir. Katı bir hukuk ve adalet sistemi yerine, daha esnek ve dinamik, değişime ayak uydurabilen, insan yaşamını ve özgürlüğünü ön plana koyan bir kurallar bütününden bahsedilmektedir³⁸.

Postmodernizmin önerdiği şekilde yerel ve kültürel farklılıklar dikkate alındığında, bütüncül bir feminist hukuk ve devlet kuramının uygulanması işlevsiz olacaktır. Çünkü küresel ve yek bir devlet kuramı, farklı yerlerde ve kültürlerdeki patriyarkal yönetim biçimleri üzerinde aynı etkiye ve değiştirme gücüne sahip olamayacaktır. Postmodern görüşler ışığında, Catherine MacKinnon'ın önerdiği türden bir feminist devlet kuramının oluşturulması ve feminist bir hukuktan da bahsedilebilmesi mümkün olamayacaktır.

³⁸ Güriz, s. 150-155.

İKİNCİ BÖLÜM

ROMANDA TOPLUMSAL CİNSİYET VE HUKUK

2.1. EDEBİYAT VE HUKUK YAN YANA GELDİĞİNDE

Hukuk ve edebiyatın birbiriyle ilişkisinden bahsedildiğinde iki tür akımın varlığı kabul edilmektedir: edebiyattaki hukuk (Law in Literature) ve edebiyat olarak hukuk (Law as Literature).

A. Edebiyat Olarak Hukuka Feminist Bakış

Mahkeme kararları ve doktrin, hukuk literatürünün birer parçasıdır. Literatür kelimesiyle böyle ortaklaşmakla beraber kelimeler ve literatürün edebiyat anlamındaki kullanımı ile de ortak bir yöne sahiptirler. Bu ortak yanın dikkat çekmesi, hukuk alanında edebiyattan nasıl faydalanılabilir sorusunu ortaya çıkarmıştır.

Hukuki metnlerinin okunması ve anlaşılmasında yorum yöntemleri önemli ve bolca tartışmalı bir hadisedir. Hukukun özerk bir alan olmayıp, sosyal bilimlerden de yararlanması gerektiğine yönelik fikirler ortaya çıkmıştır. Edebiyat ve hukuk da hukukun muhakemesi sırasında edebiyat ve dile ilişkin yöntemleri ve teorileri dikkate almayı savunan bir akım olarak gelişmiştir denilebilir³⁹.

Edebiyat teorilerinin hukuk metinleri için kullanılmasına dair fikirler de kendi arasında birbirinden ayrılmıştır. Fakat bu tartışmalar yapılırken metinlerden dışlanan kadınların durumuna değinilmemiştir. Bu nedenle, meseleyi fikir “babalarının” elinden alıp kadın bakışıyla yorumlama vakti gelmiştir. Denilebilir ki, feminist hukukçuların alana müdahalesi bir nebze daha tazedir.

Yıllardır yasa koyuculuk görevi de mahkeme kararlarının oluşturulması da erkek egemenliği altındadır. Kısacası erkekler kadınlar adına yasalar koyup,

³⁹ Ertuğrul Uzun, “Yorumu Hukuktan Kurtarmak”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 74, 2016/2, s. 243.

kadınların yerine de kararlar vermişlerdir. Heilbrun ve Resnik, kocasını meşru müdafaa nedeniyle öldürmüş olan Dixon'ın davasında, savcının kadını “korkusuz” olarak nitelendirdiğini ve jüriye duruşma başlangıcında bilgi veren dedektifin kadının ifade sırasında “hiç ağlamadığını”, sakın ve kuru gözlü olduğunu söylediğinin kayıtlara geçtiğini örnek verirler⁴⁰.

Türkiye’den de buna benzer ceza hukukuna ilişkin örnekler bulunmaktadır. Şahin ve Ağaoğlu Canay suç işlemiş kadının failliğine toplumsal cinsiyet perspektifinden baktıkları makalelerinde, toplumun çizdiği “ideal kadın” tasvirini çocuk öldürme suçu kararları üzerinden sorgularlar. Evlilik dışı doğan çocuğun hayatını kaybetmesi doğrudan kadının zaten çocuğu istemediği gibi bir yargıya bağlanırken, ikinci çocuğuna hamile kalan kadın başlangıçta kürtaj ile ilgili bilgi alıp yaptırmamasına rağmen, çocuk doğduktan sonra çocuğuna gerektiği gibi bakmak için her türlü çabayı gösterdiğini ispat etmek durumundadır. Toplumsal kabullerin dışında hareket eden kadınların çocukları öldüğünde olayda toplanan delillerden öte, aynı Dixon vakasında da olduğu gibi olayın manevi unsurlarına; kadının verdiği tepkilere ya da “alışılmışın dışındaki” yaşam tarzına bakılmaktadır. Bu olayların pek çoğunda ise bebeğin babasının bakım yükünü paylaşmaması dikkate alınmamaktadır⁴¹.

Şahin ve Ağaoğlu Canay bu örneklerle feminist metodoloji uygulanarak soru sorma ya da bilinç yükseltme teknikleri ile arka plandaki ataerkinin açıklanmasının mümkün olduğunu söylemiştir. Buna yapılacak ekleme, edebiyat ve hukuk akımının edebiyat metnlerinin okunmasında önerdiği “niyet” yorumlamasının da uygulanması yönünde olabilir. Mahkemelerde karar verilirken dikkate alınan unsurlar şu soruyu sordurur: “Hâkimin/savcının/jürinin niyeti nedir?”. Hukuki metinde kadının sesi yeterince duyulmazken, hukukçu kişinin “eril” sesi duyulur ve

⁴⁰ Carolyn Heilbrun ve Judith Resnik, “Convergences: Law, Literature, and Feminism”, The Yale Law Journal, Vol. 99, No. 8, Haziran 1990, s. 1944.

⁴¹ Fatma Süzgün Şahin ve Dilara Ağaoğlu Canay, “Suç İşlemiş Kadının Failliği Üzerine Çocuk Öldürme Suçu Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”, Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, (editör: Gülriz Uygur, Nadire Özdemir), 1. Baskı, Ankara 2018, s. 292-297.

devletin yasalarından evvel ataerkil yasanın hükmüne göre kadını etiketleyerek cezasını kestiği görülür.

Sonuç olarak, hukukun sesi ve dili erildir.

B. Edebiyattaki Hukuk ve Edebiyattaki Kadınlar

Edebiyattaki hukuk denildiğinde, hukukun hemen hemen her ayrı dalının edebi türlere nasıl konu olduğunu incelemek mümkün. İlk akla gelen polisiye romanlarla beraber ceza hukuku olsa da aslında hukuk ne kadar hayatın içindeyse edebiyatın da elbette o kadar içindedir⁴². Kafka'nın Dava; Dostoyevski'nin Suç ve Ceza romanı, John Grisham'ın bütün polisiye romanları akla gelen ilk isimler. Bunun yanı sıra beni çok etkileyen, bilinen ama ilk sırada akla gelmeyen eserler devlet-otorite metaforu olarak okuması yapılabilen Kafka'nın Babaya Mektuplar⁴³'ı, cinsel saldırı olgusunu işleyen ve okuması bence en zor romanlardan biri olan Coetzee'nin Utanç'ı, şiddet olayları gölgesinde seçimlere gidilen bir ülkenin tablosunu çizen Saramago'nun Görmek⁴⁴ distopyası da dahil edilebilir. Tabii ki, bu tezin can damarı olan Damızlık Kızın Öyküsü romanı da ilerleyen kısımlarda ayrıntılı şekilde değerlendirileceği üzere edebiyatta hukukun bulunabileceği romanlardan bir tanesidir.

Hukuk ile edebiyatın en çok düğümlendiği alanlardan bir tanesi kurgu meselesidir. Kurgu, yaratı ya da fiksiyon; edebiyata, sinemaya, tiyatroya yakıştırılan bir kelimedir. Hukukta ise fiksiyon kelimesi varsayımları karşılamak

⁴² Edebiyat ve Hukuka ilişkin okumalar yapmak için: der. **Cemal Bali Akal ve Yalçın Tosun**, Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar, 2. Baskı, Ankara 2016; **Cemal Bali Akal**, Hukuk ya da Kukla Tiyatrosu, , 2. Baskı, Ankara 2014.

⁴³ Babaya Mektuplar'ın başka türlü nasıl okunabileceğinden şurada bahsetmişim: **Aşınur Avgın**, "Hukuk Eğitimi Yaratıcılığı Öldürür Mü?", Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar, (hazırlayanlar: Cemal Bali Akal, Yalçın Tosun), 2. Baskı, Ankara 2016, s. 241.

⁴⁴ **Aşınur Avgın**, "Orwell'in '1984'ünden, Saramago'nun 'Görmek'ine Ülke Tablosu", Biamag, 12 Eylül 2015, <https://bianet.org/biamag/toplum/167550-orwell-in-1984-unden-saramago-nun-gormek-ine-ulke-tablosu>, erişim: 23.04.2019.

için kullanılır ya da başka bir deyişle, aksi ispat edilemeyen karineler anlamındadır⁴⁵. O halde hukuk, fiksiyonlar dışında herhangi bir varsayımda ya da kurguda bulunmadığı iddiasındadır. Halbuki, Akal'ın dikkat çektiği gibi, yasanın dayandığı irade ve iradenin dayandığı egemenlik kavramı tamamen kurgudur⁴⁶. Yasaların nasıl eğilip bükülebildiğini ve şekil verilebilen birer kurmaca olduğunu gösteren en iyi kurgular da kanımca, distopik anlatımlardır.

C. Distopya ve Hukuk

Kitabın hukukla olan ilişkisini ortaya koymaya çalışırken öncelikle şu söylenebilir: Gilead'ta elbette ki Eski Ahit temel alınarak benimsenmiş yeni yasalar bulunmaktadır. Ancak bunlar içinde gruplandırma yapıldığında, iki temel kategoriden bahsetmek mümkündür: Birincisi, cinselliğin düzenlenmesi ve kontrole tabi tutulması; ikincisi ise, ifade özgürlüğüne getirilen sınırlandırmadır⁴⁷. Kanımca buna yapılacak üçüncü bir ekleme ise, getirilen yeni ekonomik düzene ait kuralların varlığıdır.

Yasalardan bahsetmişken, her distopyada olduğu gibi yasanın boşluğunda kalan kör alanlardan da bahsetmek gerekir. Yasayı yapan ve uygulayan aynı el olduğunda yasaklar da onun lehine göz ardı edilebilir. Buna örnek olarak, Komutan Fred'in yasaklanan kadın dergilerine erişiminin bulunması ve Offred'i Scrabble oynamak için geceleri odasına davet etmesi, Jezebel'in Yeri'nin rejimin güç sahiplerine hizmet etmeye devam edişi, Serena Joy'un sigara bağımlılığı, Gilead jinekologlarının doğan çocuklardan bazılarının biyolojik babası olmaları ihtimali verilebilir.

⁴⁵ **Fatma Tülay Karakaş**, “Karine Kavramı, Kanunda Karineler ve Varsayımlar”, AÜHFD, Cilt: 62, Sayı: 3, 2013, s. 752.

⁴⁶ **Cemal Bali Akal**, “Kurgu ve Hukuk”, Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhafliklar, (hazırlayanlar: Cemal Bali Akal, Yalçın Tosun), Ankara 2016, s. 76.

⁴⁷ **Theodore Sheckels**, The Political in Margaret Atwood's Fiction: The Writing on the Wall of the Tent, 1. Baskı, Londra 2017, s. 82.

Hukukun otokrasiye hizmet ettiği en dikkate değer noktası tam da, yukarıda bahsedilen kör noktalardır. Bu kör noktalarla kuşkusuz tarih boyunca otokratik bütün rejimlerde karşılaşmıştır. Distopyayı realiteyle kesiştiren alan bu iken, realiteden ayıran noktası ise kurgusallığıdır. Öte yandan, fikrimce distopya ile hukukun kesişimselliği ise ikisinin de kurgusal oluşunda yatmaktadır. Distopyalar hukukun rejime göre değişkenliğiyle beraber, “olmaz”ın oldurulabilmesinin aracı olarak ne kadar kurgusal olduğunu gözler önüne serme özelliğine sahiptir.

2.2. ROMANIN TÜRÜNE VE KARAKTERLERİNE BAKIŞ

Damızlık Kızın Öyküsü’nün Doğan Kitap tarafından hazırlanan Eylül’de 2017 baskısının arka yüzünde “*Margaret Atwood’un başyapıt niteliğindeki feminist distopyası*” yazmaktadır. İlk bakışta hikâyenin karanlığı bir distopya okuduğumuz hissine kapılmamıza neden olsa da, akademik bir çalışmada kitabın türünü tespit edebilmek açısından elbette hislerimiz yeterli olmayacaktır. Bu sebepten, çalışmanın bu bölümünde önce distopyanın ne anlama geldiğini, bir hikâyeyi feminist yapanın ne olduğunu ve nihayetinde Damızlık Kızın Öyküsü’nü feminist distopya olarak sınıflandırmanın mümkün olup olamayacağını ele almak gerekecektir.

A. Genel Olarak Distopyalar ve Damızlık Kızın Öyküsü

Sınıflandırma yapabilmek adına, öncelikle “ütopya” ve “distopya” sözcüklerinin anlamlarına ve edebiyatta bu türlerdeki anlatımlara bakmak gerekecektir.

Yunanca’da “hiçbir yer” anlamına gelen ütopya kelimesinin edebiyata girişi, 1516’da Thomas More’un ideal İngiltere devletini betimlediği aynı isimli eser ile gerçekleşmiştir. Ancak aslında bundan daha önce ilk ütöpik anlatıma sahip eser olarak kabul edilebilecek örnek, Platon’un Devlet adlı eseridir. Ütöpik

kurgular, gerçekte var olan ekonomik, sosyal ya da politik sorunların ortadan kalktığı ideal bir yerin tasvirini yaparlar.

1960 ve 1970’li yıllarda kadın hareketi ütopyalar yaratma konusunda yükselişe geçmiştir. Buna dahil olarak, ütöpik anlatım biçimini içeren bilim-kurgu türünde de kadın yazarlar eserler vermişlerdir. En bilindik temsilcilerinden biri de Ursula Le Guin’dir.

Ütöpik anlatımların sorunsuz bir yer tasviri yapmasının tam zıttı olarak distopik anlatımlar ise sorunların daha da derinleştiği bir yeri kurgularlar. Distopik eserler, olabilme potansiyeli taşıyan durumlara karşı uyarı niteliği ve işlevine sahiptirler.

Distopik kurgunun örnekleri denince Orwell’in 1984, Huxley’nin Cesur Yeni Dünya, Bradbury’nin Fahrenheit 451 romanları öncelikle akla gelir. Distopik kurgu taşıyan eserler yazan kadın yazarlar arasında başlıca isimlerden biri de elbette ki, Damızlık Kızın Öyküsü eserinin yazarı Margaret Atwood’dur⁴⁸.

Distopik anlatımlı romanların ortak noktası, bilinmeyen fiktif bir gelecekte totaliter bir baskı rejiminin sürdüğü bir ülkede ana karakterin/lerin hikayelerinin kurgulanmasıdır. Baskı rejimlerinde, sansür ve yasaklar hüküm sürer. İnsanlar korku ve insanlık dışı eziyet yöntemleriyle sindirilir. Vatandaşlar üzerindeki gözetim çok sıkıdır, bireysellik ve kişisel karar alma en düşük seviyeye çekilmiştir. Genellikle vatandaşlar arasında bir sınıflandırma mevcuttur. Alt veya orta kabul edilen sınıflardaki insanlar bu şekilde yaşarken, üst sınıflarda bulunanlar ve ülkeyi yönetenler birtakım ayrıcalıklara sahip olabilir, kendi yararlarına sistemin dışına kimi zaman çıkabilirler.

Damızlık Kızın Öyküsü romanı ise, darbe yoluyla Amerika Birleşik Devletleri başkanının ve Kongre üyelerinin çoğunun öldürölüp yönetimin radikal Hristiyan harekete bağılı askerlerce ele geçirildiğı bir zaman diliminde geçer. Bu otokratik diktatör rejimde, Gilead Cumhuriyeti’nde (orj. The Republic of Gilead)⁴⁹

⁴⁸ **Booker**, s. 94-95.

⁴⁹ Atıf yapılan orijinal terimlerin esas alındığı eser: **Margaret Atwood**, The Handmaid’s Tale, 1. Baskı, New York 1998.

bireyler sosyal kategorilere ayrılmakta; kadınlar ise doğurganlık özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. Kadınlar; Damızlıklar (orj. Handmaids), Marthalar (orj. Marthas), Ekonokadınlar (orj. Econowives), Teyzeler (orj. Aunts), Komutan Eşleri (orj. Wives) ve Gayrı-kadınlar (orj. Unwomen) olarak ayrılmaktadır. Koloniler (orj. Colonies) adı verilen yere, Gayrı-kadınlar diye yaftalanan kadınların götürüldüğü bilinmektedir.

Erkekler ise; Komutanlar, Muhafızlar ve Melekler olarak adlandırılmaktadır. Her kategorinin kıyafetlerinin rengi belirlenmiştir.

Hava kirliliği ve kimyasallar sebebiyle kadınların pek çoğu doğurganlık özelliklerini yitirmişlerdir. Halen doğurabilenler ise kontrol ve disiplin altına alındıktan ve Rachel ve Leah (orj. Rachel and Leah Centers) adlı merkezlerde -ya da Damızlıklar'ın deyişiyle Kırmızı Merkez'de (orj. Red Center)- eğitildikten sonra Komutanlar adı verilen yönetici sınıfın evlerine yerleştirilmektedir. Damızlık sınıfındaki bu kadınlar birer komutanın himayesi altında olduğundan onların ismiyle anılmaktadır ve kendi isimlerini kullanmaları yasaktır. Damızlıkların doğurdukları bebekler ise, komutanların eşlerinin bebeği sayılmaktadır ve emzirilme süreleri dolduktan sonra biyolojik annelerinden tamamen ayrılmaktadırlar.

Bu Gilead rejimi, meşruiyetini Hristiyanlığa dayandırmakta, katı ve muhafazakâr bir biçimde Eski Ahit'ten esinlenilerek getirilmiş kuralları uygulamaktadır. Darbeyi gerçekleştiren ekip kendisine “Yakup’un Oğulları” (orj. Sons of Jacob Think Tanks) adını vermektedir.

Yeni rejimde cinsel ilişki sadece çocuk doğurmak amaçlıdır; haz, tutku, baştan çıkarma gibi duygulara yer yoktur. Damızlıkların aylık doğurganlık döngüleri takip edilerek ayın en doğurgan gününde törensel bir atmosferde Komutan ile cinsel ilişkiye girmeleri zorunludur (DKÖ, s. 120-123). Çocuk aldırma veya hamile kadına zarar vermek insanlığa karşı bir suç işlenmiş derecesinde ve rejime ihanet olarak kabul edilmektedir. Bu fiil geçmişte dahi gerçekleşse, bugünkü yasa geçmiş fiili bir suç saymaktadır (DKÖ, s. 50- 51).

Öte yandan, rejimin savaşı sürerken kitle medya araçları da kontrol altındadır. Televizyonda verilen haberler rejimi güçlendirmeye yöneliktir. Gün

içerisinde ise İncil'e ilişkin dini programlar yayınlanmaktadır (DKÖ, s. 106-109). Günlük hayatta olan bitenlerden ise, kitaptaki karakterler kulaktan kulağa yayılmak suretiyle haberdar olmaktadır. Kadın moda dergileri tamamen yasaktır ve eski sayılar da ortadan kaldırılmıştır (DKÖ, s.195, 196).

Ekonomik bakımdan ise, malların sınırlı olduğunu ve karne yoluyla alışveriş yapıldığını görürüz (DKÖ, s. 41- 42). Geçiş sürecinde ilk yapılanlardan biri kadınların banka hesaplarının kapatılması ve işten çıkarılmaları olmuştur. Yeni rejimde ise, gerçek para ve dolayısıyla bankalar da yoktur. Kahve, likör, sigara gibi ürünler karaborsada bulunmaktadır ve yalnızca makamı yüksek kişiler bunlara ulaşabilmektedir (DKÖ, s. 28). Kadın kozmetik ürünleri tedavülden kaldırılmıştır. Kadını süslü veya bakımlı; yani çekici gösterecek her tür araç üretimi ve satımı yasaklanmıştır (DKÖ, s. 45). Doktorluk yapmak rejimin istihdam etmesi ile mümkünken; avukatlık, akademisyenlik gibi meslekler yok edilmiştir (DKÖ, s. 39).

Rejimin dışına çıkmaya çalışmak, ihanet ve cezalandırılmak anlamına gelmektedir. Eşcinsel; yani “cinsel ihanette bulunan kişi olmak” (orj. Gender Traitor) (DKÖ, s. 61), geçmişte kürtaj uygulayan bir doktor olmak, yeraltı direniş örgütüne katılmak cezalandırma sebeplerinden bazılarıdır. Bu kişilerin ölü bedenleri asılarak “Duvar” adı verilen yerde ibretlik olarak günlerce bekletilmektedir (DKÖ, s. 49).

Hükümetin gizli servisinin polislerine “Gözler” (orj. Eyes) adı verilmektedir. Gözler kimi zaman siyah minibüslerle bazı kişileri alıp götürmektedir. Buna karşılık, *Mayday* adı verilen bir yer altı direniş örgütü vardır. Romanda kimlerin bu örgüte bağlı olduğu tam anlaşılamasa da kulaktan kulağa yayılan biçimde bu örgütün varlığı bilinen bir hadisedir.

Romanın başka distopyalarla ortak noktalar olarak hürriyetlerin kısıtlanması, sosyal yapının kastlara ayrılması, bireylerin üzerinde sürekli var olan izlenme durumu, bedenlerin rutinlerle denetime tabi tutulması, rejime karşı gelenlerin ağır şekilde cezalandırılması ve yeraltı bir direniş örgütünün varlığıdır.

B. Romadaki Farklı Karakterlerin İncelenmesi

İkinci dalga feminizmin altında, kültürel feministler, radikal feministler ve Marksist feministler gibi alt fikir grupları bulunmaktadır. Callaway'a göre DKÖ'de Atwood genel olarak kültürel feministleri eleştirmektedir, zira bu grup daha çok kadın odaklı bir kültür yaratma peşindedir. Bu sayede kadın kültürünün yaygınlaşması yoluyla erkek egemen kurumsallaşmanın değişebileceği iddia edilmektedir. Ancak DKÖ'de görülen odur ki, sadece kadın merkezli kurumlar yaratıldığında, ortaya çıkan şey kadın dayanışması olmayabilir. DKÖ'deki gibi, kadının kadına karşı zulmü de pekâlâ mümkündür⁵⁰.

a) Anne

Tolan, DKÖ'deki anlatıda 1970'lerdeki feminist hareketin taleplerine yapılan geri dönüşlerle Gilead rejimindeki düzenin paradoksal biçimde bu taleplerle ne kadar uyduğu gösterildiğine işaret eder. Örnek olarak, Fredinki'nin küçükken annesi ile pornografik kitapları yakmaya gittiklerini hatırladığı sahneyi (DKÖ, s.56-57) gösterir. Gilead'da ise pornografi tamamen yasaklanmıştır⁵¹.

Callaway'e göre ise, Fredinki'nin Annesi ikinci dalga feministler arasında radikal feministlere dair temsili bir figürdür. Fredinki'nin Annesi erkekleri hayatına almak istemeyen bir kadındır, bunu da açıkça erkeklerin çocuk yapmak için katkıda bulunmak dışında bir kadının hayatında başka bir fonksiyonu olmadığını söyleyerek ifade etmektedir (DKÖ, s 154). Bu görüş, toplumsal cinsiyet eşitliğini

⁵⁰ **Alanna A. Callaway**, "Women Disunited: Margaret Atwood's The Handmaid's Tale as a Critique of Feminism", San Jose State University, 2008, s. 16-17.

⁵¹ **Fiona Tolan**, "Feminist Utopias and Questions of Liberty: Margaret Atwood's The Handmaid's Tale as Critique of Second Wave Feminism", Women: A Cultural Review, Vol. 16, No. 1, 2005, s. 23.

sağlamaya katkı sunmayıp erkekler ile kadınların sosyal hayatlarını birbirinden ayırmaktadır⁵².

b) Lydia Teyze

Lydia Teyze ile Fredinki'nin annesinin ortak noktası kadın uygarlığının kurulmasından duydukları memnuniyettir denilebilir. Ancak Lydia Teyze'ye göre, sokaklarda gösteri yapan Anne, bir Gayrı-Kadın'dır.

Callaway, Gilead'da kurulan sınıf odaklı, kapitalist düzenin kadını metalaştıran anlayışını reddeden, paranın geçmediği bir düzen savunusunun; Marksist feminizmin eleştirisi olduğunu öne sürer⁵³. Lydia Teyze de bu düzende yaşamayı tercih eden bir kadın figürüdür. Kendisi kadınların bu biçimde bir araya gelişini bir dayanışma ve sevgi birliği olarak algılar (DKÖ, s. 204).

Bir açıdan, Anne ile Lydia Teyze'nin "kadın ütopyası"na ilişkin benzer bir anlayışları vardır. Misal, ikisi de pornografiye ve kadın bedeninin metalaştırılmasına karşıdır; öte yandan Anne kürtajın yasallaşmasından yanayken, Lydia Teyze kürtaja karşıdır.

Kitapta Lydia Teyze, Gilead'daki özgürlük konseptine ilişkin açıklama yapar: Bir şeyler yapma özgürlüğü (orj. freedom to) yerine, bir şeylerden sakınma özgürlüğü (orj. freedom from) kadınlara sağlanmıştır artık ve Lydia Teyze'ye göre bu, son derece mühim bir meseledir (DKÖ, s. 41). Esasen Atwood'un burada gönderme yaptığı, Isaiah Berlin'in "pozitif" ve "negatif" olarak ikiye ayırdığı özgürlük konseptidir. Negatif özgürlük anlayışı, bireyin eylemlerini seçmekte özgür olduğu ve başka kişilerin müdahalesinden azade olduğu özgürlük şeklindedir. Pozitif özgürlük ise kişinin hayatı ve kararlarının kendisine bağlı olmasını arzu ettiği konsepttir. Ancak kişi bir toplum içerisinde kendisi için en iyi olduğuna inandığı kararları alırken, başkalarının özgürlük alanına müdahale edebilir ve onları

⁵² Callaway, s. 18-19.

⁵³ Callaway, s. 21.

sınırlayabilir. Daha büyük bir ölçekte bu, bir ideolojinin benimsenip uygulanması olabilir veya ütopyalar bu biçimde ele alınabilir⁵⁴. Bu yüzden Tolan, kadın uygarlığı kurma ütopyasına sahip bu iki kadının ortak yanının, pozitif özgürlük anlayışları olduğunu altını çizer⁵⁵.

c) Luke

Romadaki “suç ortaklık”larından bir tanesi de Luke ile Fredinki’nin Luke evliyken gelişen birliktelikleridir. Kocasını Luke ile ilişkisi, Luke başka biriyle evliyken başlamıştır. Önceleri otelde buluşmuşlardır (DKÖ, s. 70) ve daha sonra kendi evlerine taşınmışlardır. Fredinki, Luke’un karısını hiç görmemiştir ancak karısı onları arayarak suçlamıştır (DKÖ, s. 98). Daha sonra evlenmişler ve bir kız çocukları olmuştur.

Luke’un sözlerinde cinsiyetçi ifadeler seçmek mümkündür. Örneğin, erkeklerin kadınlardan daha çok ete gereksinim duyduğunu söylemektedir (DKÖ, s. 84). Öte yandan, Offred’in işini kaybettiği gün duruma tepkisiz kalmıştır. Meseleyi hak meselesi olarak değil; sadece onlardan alınan para gibi algılamıştır. Ancak aslında o an itibarıyla dokunulan hesaplar sadece kadınlara aittir ve işten atılanlar da sadece kadınlardır⁵⁶. Luke, rejim değişikliğinin ilk emareleri görüldüğünde yapılan birkaç cılız gösteriye katılmaması konusunda karısını uyarmıştır. Bunların faydasız olduğunu ve ailesini düşünerek hareket etmesi gerektiğini salık vermiştir (DKÖ, s. 225).

Gilead sonrasında ise, Luke’a ne olduğunu bilmemekteyiz. Varlığını Fredinki’nin hayallerindeki figür olarak sürdürmektedir.

⁵⁴ Aktaran: **Tolan**, s. 24-25.

⁵⁵ **Tolan**, s. 25.

⁵⁶ “Hala bir şeye sahibiz, dedi. Ama hala sahip olduğumuz şeylerin ne olduğunu söylemedi. Biz dememesi gerektiğini düşündüm, çünkü ondan, bildiğim kadarıyla, hiçbir şey alınmamıştı.” (DKÖ, s. 228).

d) Moira

Romadaki Moira ise lezbiyen⁵⁷ ve feminist bir karakterdir. Gilead öncesinde bir kadın birliğinin yayın kurulunda çalışmaktadır (DKÖ, s. 223). Rejim değişmeye başladığında da bu sonucu beklediğinden olan bitene pek şaşırmamıştır ve yer altına inmeye karar vermiştir (DKÖ, s. 224). Fredinki, kızından ve kocasından zorla ayrıldıktan ve Kırmızı Merkez'e geldikten birkaç hafta sonra Moira da buraya getirilir (DKÖ, s. 93). Moira'nın Kırmızı Merkez'deki günleri kolay geçmemektedir. Bir seferinde çok ağır şekilde işkence görür ve ibretlik olarak diğer Damızlık Kızlara sergilenir (DKÖ, s. 118-119). Fakat, Moira sonunda bir Teyze kılığına girerek Kırmızı Merkez'den kaçmayı başarır (DKÖ, s. 165-166). Kırmızı Merkez'den kaçmayı başarması ise orada bulunan kadınlara özgürlük hissi ve direnme duygusu aşılamıştır⁵⁸.

Moira Kırmızı Merkez'den kaçtıktan sonra, Jezebel'in Yeri'nde çalışmaya başlamıştır. Jezebel'in Yeri cariyelerin bulunduğu koca bir harem gibidir. Yüz kremi, uyuşturucu, içki, sigara, lezbiyen ilişki gibi Gilead'da genel olarak sahip olmanın ya da yapmanın yasak olduğu şeylere erişme imkanları bulunmaktadır ve gözden çıkarılmış oldukları için de kimse ne yaptıklarını önemsememektedir (DKÖ, s. 310- 311).

Beauvoir, Antik Yunan'da en özgür kadınların cariyeler olduğunu söyler. Çünkü bu kadınlar kendi yaşamlarını kendileri kazanmaktadır ve neredeyse

⁵⁷ “ Moira her zaman benden daha mantıklıydı. Tercihini kadınlardan yana kullanmaya karar verdiğinden bu yana kendisinin böyle bir derdi kalmadığını ve görebildiğim kadarıyla canı çektiğinde o kadınları çalmakta ya da ödünç almakta hiç duraksamadığını söyledim. Bunun farklı olduğunu, çünkü güç dengesinin kadınlar arasında eşit olduğunu, böylece seksin al gülüm ver gülüm alış veriş haline geldiğini anlatırdı.” (DKÖ, s. 215).

⁵⁸ “Moira yanları açık bir asansör gibiydi. Başımızı döndürüyordu. Özgürlüğün tadını çoktan kaybetmeye başlamıştık, bu duvarları güvenli bulmaya başlamıştık. Atmosferin üst katmanlarında parçalanır, buharlaşırsınız, sizi bir arada tutan bir basınç olmayacaktır. Gene de Moira bizim fantezimizdi. (...) Moira'nın ışığı altında, Teyzeler daha az korkutucuydular ve daha saçmaydılar. Güçlerinde bir çatlak oluşmuştu.” (DKÖ, s. 168-169).

erkeklerle eşit şartlara sahiptirler. Kadına yaraşır biçimde davranmak şeklindeki toplumsal baskılardan azade oldukları için de psikolojik olarak daha özgürdürler⁵⁹. Jezebel'in Yeri'nde çalışan Moira'nın ve diğer kadınların konumu da biraz buna benzemektedir.

Öte yandan, Tolan'ın belirttiği gibi, Jezebel'in Yeri'nde bulunan kadınlar için bunlara erişim özgürlüğünün bir bedeli vardır. O da aslında fiziksel anlamda özgür olmamalarıdır. Çünkü Jezebel'den çıkmanın tek yolu Gözler tarafından siyah bir minibüse bindirilip başka yere, muhtemelen ölüme veya Kolonilere götürülmektir⁶⁰.

Feminist Anne figürüne zıt biçimde, Moira figürünün özgürlük anlayışı ise negatif özgürlük konseptidir. Fredinki'nin annesinin ve Moira'nın kadınlar için özgürlük talep etmeleri ortak olsa da biçimsel olarak birbirinden farklıdır ve Moira'nınkinden radikal feministlerin sahiplendiği esaslı unsurlar bulunmaz. Bu sebeple, Moira'nın yaklaşımının daha liberal bir konumdadır. Tolan'a göre, Atwood bu örneklerle kadın uygarlığı kurmaya dayalı feminist bir ütopya anlayışında, liberal feminist anlayışa sahip kadınların varlığını sürdürmesinin riske gireceğine işaret etmektedir⁶¹.

e) Serena Joy

Rejimin, kuruluşu aşamasında en büyük destekçilerinden biri de Serena Joy'dur. Serena Joy, Damızlık Fredinki'nin ev sahibesidir ve Komutan'ın Eşidir. Rejim öncesi şarkı söylemektedir (DKÖ, s. 30). Rejime geçiş aşamasında ise televizyonda evin kutsallığı hakkında çeşitli söylevler vererek propaganda yapmıştır. Kendisi öyle yapmamakla beraber, kadının evde oturmasını desteklemiştir (DKÖ, s. 64).

⁵⁹ **Beauvoir**, Das andere Geschlecht, s. 545.

⁶⁰ **Tolan**, s. 28.

⁶¹ **Tolan**, s. 25.

Rejim değiştikten sonra ise, onun da artık bir adı yoktur. O da erkeğe göre konumlandırılmıştır ve sadece bir Eş'tir. Görevi ise, doğacak çocuğa bakmaktan ibarettir. Lydia Teyze'nin deyişi ile, "yenilgiye uğramış, cinselliğini kaybetmiş bir kadın"dır (DK, s. 65). Kocasının başka bir kadınla cinsel ilişki yaşamasına rıza göstermek ve hatta tanık olmak zorundadır. Bunun onu olumsuz etkilediği, fakat kendini kontrol etmeye çalıştığı ve her Ayin gecesinde buna ağlayarak tepki gösterdiği aktarılmaktadır⁶². Çarpıcı biçimde, kendi savunduğu rejim aslında onun da hapishanesi haline gelmiřtir⁶³.

Serena'nın romandaki konumu ABD'de Donald Trump'ın başkan seçilmesi sonrasında tartişılmaya başlanan muhafazakar feminizm mefhumu ile örtüşen bir yere sahiptir. ABD başkanı Donald Trump'ın danışman ekibinde yer alan Cumhuriyeti Kellyanne Conway'in 2017 şubat'ında Conservative Political Action Conference esnasında klasik anlamda feminizmin erkek karşıtı ve kürtaj yanlısı olmak anlamına geldiğini, fakat kendisi için feminizmin muhafazakar biçiminin mümkün olduğunu sylemesi⁶⁴ üzerine "muhafazakar feminizm" kavramı tartişılmaya başlanmıştır.

Feminizmin tarihsel bir süreç olduğu; kadınların okumak, çalışmak ve politikaya katılmak gibi bugünkü imkanlarının hepsinin aslında kadın hareketlerinin ve feminizmin sayesinde olduğu düşünüldüğünde, bunları yapabilen her kadın aslında feminist harekete bir bakıma borçludur. Siyasette kendisine yer edinmiş, kitlelere seslenebilen Kellyanne Conway de "cam tavan"ı aşabilen kadınlardan bir tanesidir.

⁶² "Serena ağlamaya başladı. Duyabiliyorum onu, arkamda. Bu ilk kez olmuyor. Her zaman yapar bunu Ayin gecesinde. (...) Kontrolünü yitirmesi ve bunu bastırmaya çalışmasından kaynaklanan gerilim korkunç. (DK, s. 117).

⁶³ "Artık söylev vermiyor. Konuşmaz oldu. Evinde oturuyor, ama bu ona uyar gibi görünmüyor. şimdi, öfkeden köpürüyor olmalı, söylediklerini ciddiye aldıkları için." (DK, s. 64).

⁶⁴ **NBC News**, Kellyanne Conway Talks "Conservative Feminism" At CPAC, 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=kPSuLXthgBc>, erişim: 31.03.2019.

Fakat, Conway’ın konuşması feminizmi sadece erkek düşmanlığı şeklinde yaftaladığı için eleştirilmiştir. Heather Saul, Serena Joy örneğinin Conway gibi kadınlar için örnek olması gerektiğini savunmaktadır. Zira, tıpkı Serena Joy gibi, kadınların anneliğini, evdeki sorumluluklarını överken; kürtaj olma, sezaryen olma gibi imkanları ve feminizmin başkaca kazanımlarını küçümsemenin sonu kendini Gilead’ın duvarlarının arasında bulmak ile sonuçlanabilir⁶⁵.

f) Komutan Fred

Gilead’da Komutanlar’ın görevi Roma’dakine benzer biçimde aile babası, tıpkı *Pater Familias* gibi olmalarıdır. Roma’da Pater Familias, kendisine tabi olan mülkler ve kişiler hakkında otonom karar verme yetkisine sahiptir. Daha önce değinildiği üzere, bu yetki Roma’nın erken dönemlerinde çocukların yaşayıp yaşamamalarına karar vermeyi dahi içermektedir. Ailedeki kadınlar da aile reisinin tabiyetindedir.

Gilead’da Komutan’ın evinde yaşayan Eş, Damızlık Kız, Marthalar, şoför dahil olmak üzere bütün hane halkı, hanenin Komutan’ına tabidir. Her Komutan’ın üzerinde otonomisi olan bir hanesi ve hane halkı vardır. Eşinin doğurgan olmadığı durumda da, hanesinde görevi Komutan’ın çocuğunu doğurmak olan bir Damızlık görevlendirilmiştir. Bu Damızlık kadın da onun mülkü olduğu açık biçimde, onun adına eklenen iyelik ekiyle (örn. Fredinki) adlandırılmaktadır. Bir hanedeki Damızlık değiştiğinde, yeni gelen yine bu ismi almaktadır⁶⁶.

Fredinki’nin Komutan ile ilişkisi Komutan’ın onu yasak oyun Scrabble oynamaya çağırması üzerine kişiselleşmeye başlamaktadır. İkili arasındaki

⁶⁵ **Heather Saul**, “The Handmaid’s Tale: What we can learn from Serena Joy’s ‘domestic feminism’”, iNews, 07 Nisan 2017, <https://inews.co.uk/opinion/comment/handmaids-tale-can-learn-serena-joys-domestic-feminism/>, erişim: 31.03.2019.

⁶⁶ “İsmimin varlığını gizli bir şey gibi saklıyorum, geri dönerek kazıp ortaya çıkaracağım bir hazine, günün birinde. Bu ismin gömüldüğünü düşünüyorum. Bu isim gizemli bir havayla çevrili, bir tılsım gibi, hayal edilemeyecek denli uzak bir geçmişten kalan.” (DKÖ, s. 109).

diyaloglar derinleştikçe, Komutan Fred, Gilead ve arkasında yatan zihniyet hakkındaki fikrimiz artmaktadır.

Fredinki'nin Komutan'ın odasına ilk giriş anı, evde kadınların giremediği yasak bölgeye adım atmasıdır. Kural olarak, Komutanlar ile Damızlıklar'ın kişisel ilişki kurması yasaktır. Çünkü Damızlıklar sadece “iki bacaklı rahimler”dir (DKÖ, s. 173). Sonra ise, Komutan'ın onunla Scrabble oynamak istediğini öğrenir (DKÖ, s. 176). İkinci buluşmalarında da Scrabble oynadıktan sonra, bu kez Komutan gecenin sonunda Fredinki'ne bir kadın popüler kültür dergisi hediye eder. Fredinki bunu niye yaptığını sorduğunda ise, karısı dahil başka kimseyle bunu paylaşamayacağını söyler. Üçüncü akşamın sonunda ise, bir el losyonu ister. Dördüncü akşamda ise Komutan ona bir el losyonu hediye eder (DKÖ, s.194- 200). Bu noktadan sonra ise ilişkilerinin niteliği değişmeye başlar. Bir sonraki Ayin gecesinde Fredinki artık Komutan'a farklı bakmaya başladığını fark etmiştir. Bunun yanı sıra, Serena Joy'u da kıskanmaya başladığını hissetmiştir. Damızlıklar'ın aslında Komutanların bir çeşit metresi olduğu kanaatine varır. Kendisi Komutan'a karşı sevgi veya aşk hissetmiyor da olsa, akşamları onunla vakit geçirmek hoşuna gitmektedir, çünkü bu onu oyalayan bir uğraştır. Öte yandan, kendisi de Komutan için bir şey ifade etmeye başladığını bilmektedir. Kendini kullanılacak bir nesneden fazlası⁶⁷, aslında bir insan olarak hissetmek iyi gelmektedir (DKÖ, b. 26).

Akşam buluşmaları giderek sıklaştıkça, Komutan da Fredinki de daha rahat davranmaya başlar. Bir gece Komutan içki içtikten sonra Fredinki'ne rejim hakkındaki fikirlerini sorar. Fredinki buna cevap vermekten kaçınır ancak zaten Komutan onun fikirlerini tahmin edebilmektedir. Kendi fikri ise, rejimi haklı çıkarmaya yöneliktir. Erkeklerin eskiden hissedememekten yakındıklarını, kadınlara, evliliğe ve sekse sırt çevirdiklerini söyler. Ama artık bu durum değişmiştir (DKÖ, s. 260- 262). Bu durum ayrıca, Komutan'a göre, kadınlar için de

⁶⁷ “Onun için salt kullanılacak bir beden değilim artık. Yüksüz bir tekne, içinde şarap olmayan bir kadeh, -kabaca ifade etmek gerekirse- çöreksiz bir tava değilim onun gözünde artık. Onun için salt boş bir şey değilim.” (DKÖ, s. 205).

daha uygundur. Önceden kadınlar kendilerini erkeklere beğendirmeye çalışırken birçok çaba harcamaktadırlar. Sonra, evliliğin ve boşanmanın yükünü sırtında taşımaktadırlar. Buna rağmen, anne olarak saygı görmemektedirler. Ama şimdi bunu layıkıyla yapabilmektedirler. Fakat yine de, bir şeylerin yanlış olduğunu bilmektedir ki, “Neyi gözden kaçırdık biz?” diye Fredinki’ne sorar ve o da, “Aşık olmayı” diye cevap verir (DKÖ, s. 272- 273).

Daha sonra ise, Komutan Fredinki’ni Jezebel’in Yeri’ne götürür. Burada amacı onunla gösteriş yapmaktır. Buraya giderken ona gece kıyafeti hediye eder, makyaj yapmasını ister ve oradayken de içki içmesini önerir. Gecenin sonunda onu bir otel odasına götürüp onunla beraber olmasını ister. Buraya Fredinki’ni getirme amacı ise, “Değişiklik olsun” diyedir. (DKÖ, b. 36-39).

Komutan Fred’in görevinin Gilead içerisinde tam olarak ne olduğunu bilemesek de, Yakup’un Oğulları denilen esas ekip içinde rütbesinin yüksek olduğunu ve Fredinki ile yakınlaşmasının yer altı örgütü May Day’in ilgisini çekmesinden anlamaktayız (DKÖ, s. 333). Hane halkına karşı evin reisi olarak güçlü durmak zorundadır⁶⁸, diğer Komutanlar ile birlikteyken de yine erkekler arası güç gösterisini sürdürmek zorundadır. Serena ile kişisel ilişkileri çok sınırlıdır. Bire bir konuşmaları romanda yer almadığından bilemesek de Serena eve kapatılmış ve kenara itilmiş olmanın acısını çıkarıyor olabilir.

Komutan’ın özel şeyler paylaşacak kimsesi olmadığından kendisine muhatap olarak Damızlık Kızları seçmektedir. Kurdukları rejimin sorunları olduğunu farkındadır ve belki zaman zaman da bir tür suçluluk duymaktadır. Bunları da en rahat ve açık olduğu anlarda, Fredinki ile yalnız kaldıklarında paylaşmaktadır.

Atwood’un Komutan üzerinden, ataerkil bir sistemin erkeklere yüklediği cinsiyetçi yükümlülöklere de dikkat çektiğı fikrindeyim. Komutan’ın sürekli güçlü

⁶⁸ “Serena Joy içinden izliyor onu. Hepimiz izliyoruz. Gerçekten yapabildiğimiz tek şey bu ve boşuna değil: Sendeleyecek, başarısızlığa uğrayacak ya da ölecek olsa, halimiz nice olur? Bir çizme gibi olması şaşırtıcı değil, dışı sert ama yumuşak bir ayağı şekil veriyor.” (DKÖ, s. 114).

kalmak zorunda olması ve bir an bile öz eleştiri yapabilme imkanının olmaması bunun örneğidir.

g) Nick

Nick Komutan Fred'in şoförüdür. Garajın üstünde bir yerde kalmaktadır. Ona kadın tahsis edilmemiş olması statüsünün düşük olması anlamına gelmektedir (DKÖ, s. 32). Gilead'ın sert yüzünün böylece sadece kadınlar için geçerli olmadığı romanın başında anlaşılmaktadır.

Nick ile Fredinki'nin gece karşılaşmasında aralarında bir çekim oluşur. Bu şekilde konuşmaları da kurallara aykırıdır. Ancak Nick Komutan'ın onu odasına çağırdığını söylemek için gelmiştir (DKÖ, s. 177).

Nick fazla konuşkan bir kimse değildir; ketumdur, evdekilerin sırlarını tutmaktadır. Nick hem Komutan'ın hem de Serena'nın isteklerini yerine getirmektedir, sadıktır ve ikisi de ona güvenmektedir. Serena bu yüzden Fredinki ile beraber olması için onu seçmiştir. Ek olarak, Fredinki de ona güvenmektedir; hatta ona gerçek adını söylemiştir. Nick'e karşı sevgi beslemektedir.

Fredinki en başta evde sevdiği kimse olmadığını düşünürken, Nick ile olan birlikteliği sayesinde Gilead rejimi katlanılabilir hale gelmiştir (DKÖ, b. 41).

Ancak Fredinki'nin Komutan ile birlikteliğinin ortaya çıkması sonrasında evdeki durumu risk altına girmiştir. Evden kaçmasına ise Nick yardım eder ve Fredinki o anda Nick'in Göz'den biri olduğunu öğrenir (DKÖ, s. 362).

h) Fredinki

Fredinki, romanın anlatıcı karakteri olduğundan bütün Gilead'ı ve diğer karakterlerin onun ağzından tasvir edildiğini okumaktayız ve aslında okuyucular olarak onun algısına ve duygularına tabiyiz.

Desmet, kitabın güçlü yanının, Atwood'un Fredinki'nin ağzından anlattığı karanlık rejimin bazı yönlerinin okuyucuya tanıdık gelmesi olduğu fikrini öne sürer⁶⁹.

Fredinki'nin, Gilead öncesi hayatındaki feminist annesi, lezbiyen yakın arkadaşı Moira ve eşi Luke ile ilişkilerini hatırladığı anıları vasıtasıyla geçmişe gidişler görmekteyiz. Gilead günlerinde ise, evin içerisinde Komutan Fred, Serena Joy ve şoför Nick ile sürdürdüğü bire bir ilişkilerine tanık oluruz. Bunun haricinde ise, yine Moira ile belli bir süre geçirdiği zamana, Teyzeler ile yaşadıklarına, Lydia Teyze'nin sözlerinin aktarımına, evdeki Marthalar ile iletişimine ve markete beraber gittikleri Gledinki (orj. Ofgled) ile yaptıkları konuşmalarına yer verilir.

Fredinki'nin Gilead günlerinde annesini hatırladığı zamanlarda, annesini özlediğini görürüz. Fakat, Fredinki her ne kadar annesine hayranlık duysa da Gilead öncesinde annesi ile ilişkisi kolay değildir. Fredinki'nin annesi, onu 37 yaşında doğurmuştur ve bu yüzden de kendi feminist çevresi tarafından yargılanmıştır (DKÖ, s. 153). Fredinki'nin yaşama biçimi ile annesinin prensipleri arasında farklar bulunmaktadır ve bu yüzden de sıkça kavga etmişlerdir. Anne, kızı Fredinki'nin onun doğruları doğrultusunda yaşamasını beklemektedir, bu beklentiler ise kimi zaman Fredinki'ne ağır gelmektedir⁷⁰.

Fredinki'nin Gilead öncesi ile sonrası hayatında aynı anda bulunan tek kişi en yakın arkadaşı Moira'dır. Moira'nın cesareti Fredinki için hayranlık uyandırıcıdır. Jezebel'in Yeri'nde karşılaştıklarında ise, cesaretini daha düşük ve onu duruma teslim olmuş bulur⁷¹. Bu da Fredinki'nde bir hayal kırıklığı yaratır. Halbuki onun hayalindeki Moira, elli Komutan ile birlikte Jezebel'in Yeri'ni havaya uçuracak, cesaretiyle kendine sansasyonel bir son hazırlayacak kişiliktir

⁶⁹ **Fran Desmet**, "Female Perspectives In The Dystopian Novel", Ghent University, 2010, s. 75.

⁷⁰ "Benden çok şey beklediğini hissedirdim. Benden yaşamını ve yaptığı seçimleri haklı çıkarmamı bekliyordu. Hayatımı onun şartlarına göre yaşamak istemiyordum." (DKÖ, s. 155).

⁷¹ "Beni korkutuyor şimdi, çünkü sesinde duyduğum şey kayıtsızlık, irade eksikliği. Gerçekten yapmışlar mı, onda öylesine temel olan şeyi –neyi? – çekip almışlar mı yoksa? Cesaretinin bende ki düşüncesiyle ondan devam etmesini, yaşamasını bekleyebilirim, ben kendim bunu yapmazken?" (DKÖ, s. 310).

(DKÖ, s. 311). Fredinki'nin Moira ile karşılaşması aslında biraz da kendisiyle yüzleşmesidir. Çünkü ilk defa onun teslim olduğunu ve canının derdine düşerek korkakça davrandığını kendisine itiraf eder (DKÖ, s. 310).

Bu yüzleşmeden sonra, başlarda daha itaatkâr ve temkinli gördüğümüz Fredinki'ni daha cesaretli ve yaşadığı sınırlı alan içerisinde kuralları ihlal eder biçimde görmeye başlarız: Sık sık geceleri Nick ile birlikte olmak için onun evine gider, ona kendi adını söyler, Gleninki ile günlük konuşmaların dışına çıkarak direniş örgütüne ilişkin sohbet etmeye başlar (DKÖ, b. 41). Desmet, Fredinki'nin ne zaman kişisel bir direniş örneği sergilese ve özgürlük hissetse, dilinin de daha şairane olduğu tespitini yapmaktadır. Bunu, Atwood'un feminist dilbilimci Julia Kristeva'nın "şairane bir dil kullanımının aslında kadınlar açısından iktidarın eril söylemini kıran devrimci bir yanı olduğu" savına göndermesi şeklinde yorumlamaktadır⁷².

Komutan Fred'in evinde, Fredinki ile Komutan, Serena ve şoför Nick ile değişik iş birliklerinin vuku bulduğuna tanık olmaktadır.

Komutan geceleri Eş Serena'nın haberi olmaksızın Fredinki ile çalışma odasında Scrabble oynar, ona karaborsadan alınmış ve Gilead'da yasak olan hediyeler getirir ve nihayetinde onu Jezebel'in Yeri'ne götürür. Bu görüşmeler zaman zaman hoşuna gitmektedir. Bazı gecelerde ise, Komutan'ın dürüstçe fikirlerini paylaştığı anlara tanık olmaktadır. İlişkileri derinleştikçe Fredinki'nin bu durumdan yararlanmaya başladığını görürüz. Fredinki de taleplerini artırarak sahip olamadığı şeylere Komutan üzerinden ulaşmaya başlar. Bu konuda da giderek daha cesur olur. Fakat en sonunda ise, kendinden vererek bedel ödemesi gerekir. Komutan ile birlikte olmak istememesine rağmen onun cinsel isteklerini karşılamak zorunda kalır.

Evdeki bu ana üçlü içerisinde, Fredinki'nin en gergin ilişkisi Serena ile. Fredinki eve ilk geldiğinde Serena ona açıkça onu çok az görmek istediğini söyler (DKÖ, s. 29). Serena ve Komutan yaşça Fredinki'nden daha büyüklerdir. İkisi de doğurganlık anlamında üretken değillerdir. Ancak bunun sorumlusu Serena

⁷² Desmet, s. 76.

olmuştur. Kocasını bir Damızlık kadına teslim etmek zorunda kalmıştır. Komutan'ın haberi olmaksızın Serena şoför Nick ile Fredinki'ne özel bir buluşma ayarlayarak birlikte olmalarını sağlar ve kocasının kısır olduğunu bildiği için Nick'ten hamile kalmasına yardım eder. Bu ikili arasındaki kurulan iş birliği hapisanede kurulan zorunlu arkadaşlık gibidir. Serena bebeği istediğinden, Fredinki ise zamanının sonuna yaklaştığından ortaya kazan-kazan durumunda bir anlaşma çıkar.

Damızlıklar doğum yaptıktan sonra ise, bebeğin biyolojik annesi olsa dahi, bebeğin annesi olarak Komutan'ın Eşi kabul edilmektedir. Bebeği büyütmekten ve ona bakmaktan sorumlu kadınlar, Eşlerdir. Damızlıkların görevi ise doğumdan belli bir süre sonra, bebeği emzirdikten sonra bitmektedir ve başka bir evde, o Komutan'ın adıyla anılacak biçimde yeniden görevlendirilmektedirler. Bir Damızlık'ın doğurduğu çocukla ilişkisini sürdürme veya ona annelik yapma hakkı yoktur.

Özetle, Fredinki Gilead öncesinde evli bir adamla birlikte olan ve sonra onunla evlenen, feminist bir yakın arkadaş ve anne arasında yaşamasına rağmen kadın mücadelesine ilişkin aktif bir eylemde bulunmayan, geçiş sürecinde de kocasının öğüdü doğrultusunda protestolara katılmayan bir kadındır. Gilead sonrasında ise, baskı rejimine ses çıkarmayan bir figürdür. Kaçma çabası olmamıştır. Ancak romanın gidişatı içinde, zamanla kaybedecek bir şeyi kalmadığını fark edip özellikle Moira ile karşılaşması sonrası daha az itaatkâr ve cüretkâr davranışlara yöneldiğini görmeye başlarız. Komutan ve Nick ile ilişkisinde daha çok risk almaktadır; ancak Gleninki ondan casusluk yapmasını istediğinde buna yanaşmamaktadır. Bu anlamda, rejime karşı savaş veren örgütlü bir direnişten çok kendi sınırları içinde bir direnişi mevcuttur. Nick ile ilişkisi böyle bir direniş örneğidir denilebilir. Buna karşılık Komutan ile yakınlaşması, onun üzerinden ulaştığı imkanlar içindir. Burada ise kendi çıkarları için daha yararcı davranmaktadır.

Fredinki hatalarıyla ve doğrularıyla bir bütün halinde tasvir edilen bir kadın karakterdir. Atwood onu idealize etmez. Rejime muhalif bir amaca, ülkeye, cesarete sahip değildir. Günlük yaşamında hayatta kalmak için ve aklını yitirmemek

için bir direniş göstermektedir. En belirgin özelliği, içinde yaşadığı anda bağlama göre kararlar alıyor olmasıdır. Bu sebeple, farklı bağlamlarda farklı karakterlerle suç ortaklığı yapmaktadır. Kendisi bunu romanda, “Bağlam her şeydir.” diyerek ifade etmektedir (DKÖ, s. 182).

C. Romanın Türünün Tespit Edilmesi

Romanın edebi tür olarak distopya olup olmadığı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bunlardan biri, her ne kadar roman yukarıda sayılan özelliklere sahip olsa da kurgunun diğerlerinden ayrılan özelliklerinin bulunduğunu söyleyen Ketterer’e aittir. Kitabın sonunda yer alan “Tarihsel Notlar” başlıklı bölüm, okuyucuya Gilead rejiminin geçmişte gerçekten var olduğunu vurgularken, gelecekte geçen bu bölüm bu rejimin ayakta kalamadığını ortaya koyar. Bu yönüyle, sonsuza kadar devam ettiği hissi yaratan Orwellci bir distopyadan ayrılır; geçici olduğu net şekilde anlaşılır.

Atwood, hem ana karakterin geçmişiyle ve şimdiki zamanıyla ilgilenir distopik biçimde; hem de tarihsel gelişime ilişkin fikir verir, zamanda bizi ileriye atar. Bu açıdan da sıradan bir distopyadan ayrılır. Öte yandan, rejimin yerine ne geldiği konusunda veya Fredinki’nin hayatının nasıl ilerlediği konusunda herhangi net bir cevap vermez; hikayeler yarıda kesilir. Sıradan örneklerdeki gibi düz bir zaman mefhumun olmaması yüzünden, Ketterer romanın tamamen “Bağlamsal Distopya” (orj. Contextual Dystopia) olarak türlenmesi gerektiğini ve bu türün ilk örneği olduğu fikrini öne sürer⁷³.

Özer Tanıyan ise, kitabı tanımlamak için “heterotopya” türünü kullanır. Heterotopyalar ile ütopyaların temel farkı heterotopyanın somut bir gerçekliğe atıf yapıyor oluşudur. Her iki türdeki eserlerde aslında var olmayan kurgusal yer ve mekanlar mevcut olsa da heterotopyaların gerçek olay ve olgulara ayna tutma işlevi vardır.

⁷³ **David Ketterer**, “Margaret Atwood’s ‘The Handmaid’s Tale’: A Contextual Dystopia”, Science Fiction Studies, Vol. 16, No. 2, Temmuz 1989, s. 212-213.

Özer Taniyan, bu kavramı Foucault'nun kullandığını ve onun tarafından heterotopyanın “uzamı ilişkisel, heterojen ve ucu açık olarak yeniden kavramsallaştırılan yer” olarak tanımlandığını aktarır. Bu bağlamda, Foucault'nun koyduğu kriterlere Atwood'un romanının da kolaylıkla uyabildiğini söyler⁷⁴.

Özer Taniyan'ın kendi değerlendirmesine göre, Damızlık Kızın Öyküsü'nün yansıma metaforu açısından özelliği, aynanın Amerikan toplumuna tutularak Gilead toplumu olarak yansıtılmasıdır. Kitapta genel olarak distopik bir kurgu var olsa da bu distopyanın içerisinde aslında Atwood kadınların bilinçlerinin ayaklandığı, ataerkil rejimle mücadele etmeye çalıştıkları ve bunlar üzerinden kendi aralarındaki ilişkilerin ve etkileşimler ağının da yeniden inşa olduğu bir ütopya kurmuştur⁷⁵. Gerçekten de Damızlık Kızın Öyküsü kadınların haklarının olmadığı ve eril iktidar tarafından doğurganlık üzerinden sınıflandırıldıkları çok karanlık bir atmosferi kursa da gerçeklik payı yüksektir. Kadınların haklarının adım adım kazanıldığı düşünülürse, kadının “iki bacaklı rahim”den başka bir şey olmadığı bir toplum tek başına Atwood'un hayal gücünün bir parçası değildir. Fakat Atwood, geçmişe dönüşlerle karşılaştırmalar yaparak kazanımların ne olduğunu ve kaybedilmelerinin ne kadar kolay olabildiğini gösterir. Öte yandan, kürtaj yasağı gibi, eşcinselliğin lanetlenmesi gibi bazı durumlar ise hem romanın yazıldığı tarihte hem de bu tezin yazıldığı tarihte karşılaşılan örneklerdir. Romanda da gerçekte olduğu gibi, ataerkil yasanın baskısından bazen kadınlar kadar erkekler de menfi yönde etkilenir.

Bu iki görüşü karşılaştırdığımızda, Özer Taniyan'ın sınıflandırmasının görece daha yeni olduğu açıktır. Sadece zamansal çerçeve ile sınırlı kalmayarak içeriğe dair yaptığı tespitler dolayısıyla da isabetli olduğunu düşünüyorum. Zira, kitabın konusu ve içeriği açısından da Foucault'ya atıf yapılmasının mümkün olduğu da göz önünde tutulursa, heterotopya adlandırmasının kitaba uygun olduğu fikrine katılmaktayım.

⁷⁴ **Reyhan Özer Taniyan**, “A Heterotopian Novel: Atwood's The Handmaid's Tale”, Cankaya University Journal of Humanities and Social Sciences, Cilt: 9, Sayı: 2, Kasım 2012, s. 252.

⁷⁵ **Özer Taniyan**, s. 258-259

Kitabı distopyalardan ayıran bir başka noktanın ise, Fredinki'nin hissettiği umut duygusu olduğu kanaatindeyim. Kendiyle kaldığı ve geçmişi hatırladığı anlarda umutlu ve kimi zaman da mutlu olduğunu hissederiz. Bunun en net örneğini, Fredinki'nin Luke'un ve kızının yaşıyor olduğunu ve bir araya geleceklerini umduğu bölümde görmekteyiz. Kocasından bir mesaj geleceğini ummaktadır ve dışarıda bir direniş olduğuna inanmaktadır (DKÖ, s. 134). Luke'un akıbetine dair, inandığı pek çok şeyin doğru olamayacağını farkında olsa da en azından bir tanesinin bile doğru olduğu umudunu dahi yeterli bulur⁷⁶.

D. Romanın Anlatısının Feminist Olup Olmadığı Meselesi

Edebiyat denizi içerisinde feminist edebiyat alanı ile feminist edebiyat eleştirisi önemli birer yere sahiptir. Bu ikisi aynı şey olmamakla beraber, öncelikle bu alt başlık çerçevesinde feminist edebiyatın ayırt edici özelliklerinin ne olduğuna ve romanın buna uyup uymadığına odaklanılacaktır.

Öğüt'e göre, feminist edebiyat kadınlar tarafından yazılan yazılar anlamı taşımaz. Toplumsal cinsiyet bilinci taşıyarak, kadının içerisine sokulduğu çerçeveyi ve temsilleri, kadına yönelik ataerkil söylemleri eleştirerek ve sarsarak kadın özgürlüğü adına yeni söylemler ve bakış açıları ortaya koyan yazılardır⁷⁷. Bunlar içerisinde yer alan türlerden biri de kadın ütopyalarıdır. Perkins Gilman tarafından yazılan Kadınlar Ülkesi (1915) sadece kadınlardan oluşan bir toplum hayalini, Marge Piercy tarafından yazılan Zamanın Kıyısındaki Kadın (1976) romanı kadınlarla erkeklerin deneyimlerini eşitleyen bir yer hayalini kurar. Distopya, anti-ütopya anlamına geldiğine göre bu kurguların bir nevi tersten okunması, bizi feminist distopyanın ne olduğunu anlamaya yönlendirecektir.

⁷⁶ “İnandığım şeylerin hepsi doğru olamaz, gene de biri doğru olmalı. Ama hepsine inanıyorum, Luke'un akıbetiyle ilgili her üç çeşitlemeye de, aynı anda. Bu karışıklıklarla dolu inanma biçimi bana göre herhangi bir şeye inanmanın tek yolu, şu an.” (DKÖ, s. 135).

⁷⁷ **Hande Öğüt**, “Edebiyatta Feminizm ve Feminist Edebiyat Eleştirisi”, K24, <http://t24.com.tr/k24/yazi/edebiyatta-feminizm,1120>, erişim: 05.05.2018.

Atwood'a göre, feminist bir distopyada cinsiyetler arasında, toplumsal cinsiyet düzeni içinde keskin ayrımlar olmalıdır. Kadınlar bütüncül şekilde tüm erkeklerin karşısında daha az değer görmelidir. Buna örnek olarak, kadınların birer birer robot kopyaları tarafından değiştirildiği Stepford Kadınları (1972) eserini gösterir⁷⁸.

Peki böyle bakıldığında, Damızlık Kızın Öyküsü'nü feminist bir roman olarak adlandırmak mümkün müdür?

Genel olarak romanda, kadınlar daha az imkana sahip ve düşük konumlardadır, erkekler kast sisteminin en tepesinde yer alır ve kadınlar doğurganlık özelliklerine göre gruplara ayrılmıştır. Bunlara karşılık, romanda bütün herkesi kapsayan toplumsal bir kast sistemi mevcuttur ve bazı erkekler de bu anlamda başka erkeklere, hatta bazı kadınlara göre de daha alt sınıfta ve dezavantajlı konumdadır. Sadece sistemin en tepesinde yer alan erkeklerin gerçekten her kesime karşı çok ayrıcalıklı olduğunu söylemek mümkündür. Onlar haricindeki erkeklerin bir bölümünün evlenmesi dahi yasaktır. Cinsellikle ilgili yasaklar ise toplumun tüm kesimlerini kapsamaktadır.

Tüm bu nedenler yüzünden, Atwood romanın doğrudan feminist distopya olarak adlandırılmasını doğru bulmamaktadır. Roman hem distopik hem de feminist özellikler gösterse de Gilead rejimi diktatörlük olduğu için ve bu diktatörlükte kadınlara baskı yapıldığı için feminist bir distopya olduğunu söylemek doğru değildir; zira bunun örneğine gerçekte rastlamak da mümkündür⁷⁹.

İkincil olarak bu alt başlıkta, feminist eleştiriye değinilecektir.

Feminist eleştiri geleneği, ikinci dalga feminizmle birlikte şekillenmiştir. Ögüt'e göre, ikinci dalga feminizmin birinci dalgadan en önemli farkı hak ve eşitlik isteminin yanına eklediği farklılıklar vurgusudur. 1970'lerden itibaren feminist mücadele, edebiyatı da yeni bir alan olarak benimser. Birinci yöntem, ana akım eril kültür içerisinde köşeye itilmiş kadın yazarların metinleri yeniden ele alınmasıdır.

⁷⁸ Margaret Atwood, "The Handmaid's Tale: A Feminist Dystopia?", Lire Margaret Atwood: The Handmaid's Tale, (editör: Marta Dvorak), Rennes 1999, s.18.

⁷⁹ Margaret Atwood, "The Handmaid's Tale: A Feminist Dystopia?", s.19.

Bu yolla, onların fikirleri de dolaşıma girerek muhtelif kadın bakış açılarına kapı açılması sağlanır. İkinci yöntem ise, eril edebiyat eserlerinin değerlendirilerek bu eserlerdeki toplumsal cinsiyet rolleri, kadının konumu, cinsiyetçi söylemler mercek altına alınır ve eleştirilir⁸⁰.

20. yüzyılın getirisi olan postmodernist ya da postyapısalcı kuramların benimsediği yapı sökümcü metodun feminizmler üzerinde büyük etkisi olmuştur. Yalnızca Batılı kadın figüründen hareket eden kuramların aksine, küresel kapitalizmin yarattığı çevresel ve yerel yaşam biçimi tahribatları da göz önünde tutularak Batılı olmayan ve özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kadınların koşulları da dikkate alınmaya başlanır⁸¹. Postmodernizme göre, tüm farklılıkları yadsıyacağından ne tek bir kadın kimliği ya da imgesi mümkündür, ne de tek bir tip feminizm⁸².

DKÖ'nün yazıldığı yıllar ile ikinci dalga feminizmin yaygınlaşması zamansal olarak denk olsa da fikrimce, Atwood'un kitabındaki çoğulculuk, Gilead'ın baskısının etkilerini hem kadınlar hem erkekler üzerinden yansıtmayı, post modern feminizmle daha çok uyuşmaktadır ve kadın baş karakter ağzından bir dünya yaratılması romanı feminist eleştirinin bir parçası yapmaktadır.

2.3. ROMANA BAŞLANGIÇ TOPLUMLARININ MİTOSLARININ İŞİĞİNDE BAKMAK

A. Kadınların Eğitilmesi

Yasak ilişkiye dair en bilindik efsane elbette Havva ile Adem'inkidir. Ancak bu hikayenin benzeri, kadınları yasak olana karşı uyaran pek çok hikaye başlangıç

⁸⁰ Ögüt, b. İkinci Dalga; Feminist ve lezbiyen edebiyat eleştirisine giriş!

⁸¹ Josephine Donovan, Feminist Teori, (çevirenler: Bora Aksu, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan), 7. Baskı, İstanbul 2013, s. 350-351.

⁸² Donovan, s.380.

toplumlarında da mevcuttur. Bu tür mitosların amacı kadına uyması gereken davranış kurallarını anlatarak onu eğitmektir. Bu mitoslarda başkaca anlatılan, kadınların hakim olduğu dönemlerde kaosu hakim olduğudur. Böylelikle amaç kadını erkeklerin kurduğu düzenin gerekliliklerine boyun eğdirmektir⁸³.

DKÖ’de ise kadınların eğitildiği yerin adı Kırmızı Merkez’dir (orj. Red Center) ve bu işten “Teyze” (orj. Aunt) adı verilen kişiler sorumludur. Kırmızı Merkez’de nasıl “kadın” olunacağı öğretilmektedir. Bu da bazen olunmaması gereken kadın tipleri, örneğin porno filmlerde oynayanlar, yani Gayrı-kadınlar üzerinden anlatılmaktadır (DKÖ, s. 151). Çok açıkça burada “Gilead rejiminden öncesi kaostu” mesajı verilir⁸⁴. Hatta Lydia Teyze bir konuşmasında şöyle der (DKÖ, s. 150): “ Siz geçiş neslisiniz. (...) Sizden sonra gelenler için daha kolay olacak. Görevlerini gönül rızasıyla kabul edeceklerdir.” Kısacası, geçmiş hafızayı silmek ve erkek egemenliğinin olması gereken düzen ve aksinin kaos olduğuna ilişkin hikayeler anlatmak ve elbette yasalar yapmak düzeni meşrulaştırmanın ve devam ettirmenin bir yöntemidir.

Bu sistemi devam ettirebilmek için elzem bir başka yol ise elbette kadınları okuma yazma gibi temel bir eylemden uzak tutmaktır. Fredinki’nin Komutan ile onun çalışma odasında geçirdiği vakitlerde dergi okuması tamamen illegal bir eylemdir (DKÖ, s. 230). Hatta, kadınlar için okumak bir uzvu kaybetmekle sonuçlanacak bir yaptırıma bağlanmıştır (DKÖ, s. 340). Öte yandan, Komutan, Fredinki anlamını sorduğu Latince cümleyi yazabileceğini söylediğinde ufak çaplı bir şaşkınlık geçirir, zira kadınların yazabildiğini anımsamakta güçlük çekmiştir

⁸³ Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 226-228.

⁸⁴ “Birden fazla özgürlük çeşidi vardır, derdi Lydia Teyze. Bir şeyler yapma ve bir şeylerden sakınma özgürlüğü. Anarşi günlerinde, bir şeyler yapma özgürlüğü vardı. Şimdiyse size bir şeylerden sakınma özgürlüğü veriliyor. Azımsamayın bunu sakın.” (DKÖ, s. 41).

(DKÖ, s.232). Çünkü artık kalemlere⁸⁵ de sözlere⁸⁶ de sadece erkekler hükmetmektedir.

Gilead toplumunun öncelikle yaptığı şey; çalışan, okuyan, düşünen, sorgulayan, meslek sahibi olan, yani bilgiye ve beceriye sahip olan kadının elinden elbette bunu almak olmuştur. Çünkü bilgi güçtür. Yalnızca romanda değil; tarih boyunca, biyolojik olarak kadınlara özgü üreme alanına karşılık, yapay bir biçimde erkeklere ait bir bilgi ve beceri alanı oluşturulmuştur ve kadın bu kurgusal ikilikte erkeklere özgülenen alandan dışlanmıştır⁸⁷. Bu yaklaşımı yıkmak, hiç kolay olmadığından halen toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık geliştirilmeye çalışılmaktadır. Romanda da nitekim, tarihte ileri gidilen son bölümde konuşma yapan profesörün yaptığı cinsiyetçi şakalar düşündürücüdür (DKÖ, s. 360-370). Gilead rejimi bu eşitsizliğin ayyuka çıktığı bir toplum olsa da, yazarın işaret ettiği üzere Gilead'ın öncesinde de sonrasında da benzer eril hakimiyet vardır.

Bunun düşünce tarihindeki yansıması ise, kadının beden ve erkeğin akıl ile özdeşleştirilmesi şeklinde olmuştur. Bunun sonucunda beden ve akıl şeklinde yapay bir ikicilik ortaya çıkmıştır. Buna göre, beden; insanî olan akıl tarafından kontrol altına alınması gerektir, çünkü beden tabiata ait olandır ve hayvanîdir. Dolayısıyla bu kurguda erkek, akılcı olduğu varsayımı ile duygusal kabul edilen kadından üstün bir konuma yerleştirilmektedir⁸⁸. Bu yapay ikici ayrım romanda net biçimde gözümüze çarpmaktadır.

⁸⁵ Kırmızı Merkez'in Damızlıkları uzak durmaları yönünde uyarın sloganlarından bir tanesi de "Kalem kıskançlıktır." olmuştur (DKO, s. 233).

⁸⁶ Fredinki Komutan için şöyle söyler: "Bizim sahip olmadığımız bir şeye, söze sahip o." (DKÖ, s. 115).

⁸⁷ Aktaran: **Cemal Bali Akal**, İktidarın Üç Yüzü, s. 230.

⁸⁸ **Fatma Gül Berktaş**, Politikanın Çağrısı, 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 309.

B. Kadın Bedeninin Kontrolü ve Cinsellik

Başlangıç toplumlarındaki ilk iki temel yasadan biri olduğu farz edilen haram birleşme yasağı da, toplum içindeki cinsel ilişkileri düzenleyerek, mübadele edilebilir; erkekler arasında alınabilir veya verilebilir kadın kategorileri yaratılmasını sağlamıştır⁸⁹. Erkekler kamusal alanlarda egemenliği ele geçirip kendi düzenini kurarken kabil olamadığı tek yeti dışı biyolojisine has doğurganlıktır. Soyun devam edebilmesinin yolu kadının üretkenliğinin korunmasından geçer. Ancak çocuğu taşıyan bedenin sahibi olan kadın istediğinde pekala onu dünyaya getirmemeyi de seçebilir. Nihayetinde bu, geniş manada toplumun da hayatta kalmasına veya ölmesine karar vermektir. Böylesi büyük bir kararı almak elbette ki, kadının iradesine bırakılmayacak kadar mühimdir. Çünkü bu aynı zamanda erkek egemenliğine de meydan okumak anlamını taşımaktadır. Bu sebeptir ki, kadın cinselliğinin belirlenmesi ve doğurganlığının düzenlenmesi toplumsal ve siyasi veçheleriyle tamamen bir iktidar meselesidir⁹⁰.

Biyolojik olarak kadının doğurganlığını değiştirmek mümkün olmadığından sosyal olarak buna müdahale etmeye çalışılır. Bu müdahaleye örnek olarak, Baruya toplumunda erkeklerin kadının salgılarına; adet kanına ve sütüne karşı sperm ile meydan okumasıdır. Çünkü her iki salgı da kadının doğurganlığı ve hayat vericiliği ile ilgilidir⁹¹.

Gilead rejimi de demografik artışın çok aşağılara inmesi sebebiyle, doğurabilen kadınları Damızlıklar olarak sınıflandırmayı seçmiş ve karısı doğurgan olmayan her yöneticiye bir tane Damızlık Kız tahsis etmek üzerine bir sistem kurmuştur. Bu sistem fazlasıyla rasyonelize edilmiştir: Cinselliği sıfıra indirgemiş ve tamamen soyun ve toplumun devamını sağlamaya yönelik biçimde şekillendirilmiştir. Komutanlar ve Eşler arasında da artık cinsel münasebet ya da

⁸⁹ Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 214.

⁹⁰ Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 216-218

⁹¹ Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 216.

hazza dayalı bir yakınlaşma yoktur⁹². Eşler'in görevi ise, Damızlıklar'ın doğurduğu çocukları yetiştirmektir.

Kırmızı renk, Damızlık Kadınları belirleyen renk olarak seçilmiştir. Damızlık kategorisini belirleyen şey doğurgan olmaları ve rejime bebek verebilme görevleri olduğundan, kıyafetlerinin rengi de adet kanı ile uyumlu şekilde kırmızıdır. Öte yandan, adet kanı ile karşılaşmak rahatlatıcı değil, rahatsız edici bir durumdur. Zira, görevin yerine getirilemediğini göstermektedir (DKÖ, s. 97). Görevin başarısız oluşunun sorumluluğu elbette ki, Komutanlara yani erkeklere yüklenemez. Yasaya göre de doğurgan ve kısır kadınlar mevcut olsa da, resmi manada kısır erkek yoktur. Yasa, bilimsel olarak tespit edilebilen bir olgunun üzerini örtmeye; işe yaramaz spermelerin varlığını yadsımaya yarayarak erkeklerin kadın salgılarına karşı savaşında üstünlük iddia eden söylemi desteklemektedir⁹³.

Kadının cinselliği aslında soyun devam etmesi ve kadının doğurmasından başka bir amaca hizmet etmemelidir. Bu sebeple, cinsellik ama özellikle kadının cinselliği zevk almaktan çıkarılan bir eyleme dönüştürülerek erkek tarafından tayin edilecektir. Bu sebeple bazı toplumlarda kadın sünnetine ya da klitoris kesimine yönelik geleneklerle karşılaşmaktadır. Erkek inisasyonu bir iktidar gösterisine dönüşürken, kadın inisasyonu bazen ölümle sonuçlanan raddeye varabilen, kadın bedenine yönelik kalıcı etkileri olan bir şiddet eylemidir⁹⁴.

Elbette bu rejimde, üremeyi engelleyecek her türlü yöntem de yasaktır. Hatta geçmişte kürtaj yapan doktorlar dahi, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin geçerli olmadığını açıkça ortaya koyan biçimde, geçmişteki eylemlerinden ötürü sorumlu tutulmakta ve cezalandırılmaktadırlar⁹⁵.

⁹² Lydia Teyze, Eşler'den bahsederek, "Onların yenilgiye uğramış kadınlar olduklarını anlamalısınız. Cinselliklerini kaybetmiş..." (DKÖ, s. 65).

⁹³ "Artık kısır erkek diye bir şey yok, resmi olarak. Doğurgan ve kısır kadın var, kanun böyle." (DKÖ, s. 81).

⁹⁴ Cemal Bali Akal, İktidarın Üç Yüzü, s. 219.

⁹⁵ "Yaptıklarının o zaman yasal olması bir mazeret sayılamaz: İşledikleri suç geçmişi olduğu denli bugünü de ilgilendirir." (DKÖ, s. 51).

2.4. SIMON DE BEAUVOIR'IN İKİNCİ CİNS'İ VE DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ

Bu bölümde, Atwood'un kitabındaki kadının toplumsal konumunun, Beauvoir'ın kitabında “İkinci Cins” olarak nitelendirdiği ve kadının toplumda erkeğe göre konumlandırılıp özne değil, nesne olarak kabul edildiği argümanı ile örtüşen yönleri değerlendirilecektir.

A. Gebelik ve Annelik Rolü

Beauvoir'ın kitabında kadının ötekileştirilmesine neden olan önemli nedenlerden biri, doğurganlığı nedeniyle ona toplumda biçilen annelik rolü ele alınır. Nitekim, DKÖ'de de kurgulanan distopik rejimde kadınların rolleri, çocuk doğurma potansiyellerine göre şekillendirildiğinden iki kitabın ortak noktası olarak görülmektedir⁹⁶.

Beauvoir, gebelik sürecini “kadın için, tek başına oynanan bir dram” olarak adlandırmaktadır. Gebelik sürecinde kadının geçirdiği dönüşümü ve başka bir canlıyı kendi bedeninde barındırması ve yakında anne olacak olmanın getirdiği kendini özne olarak hissetme sürecini ele almaktadır. Hatta bazı kadınların çok ve sık çocuk doğurarak sürekli bu özne olma ve varolma hissine saplandıklarını belirtir. Varlığı adına anlam kazan(dırıl)mış hissetmenin altında ise toplumun annelik olgusunu kutsallaştırması yatmaktadır⁹⁷.

⁹⁶ **Bahman Zarrinjooee ve Shirin Kalantarian**, “Women's Opressed and Disfigured Life in Margaret Atwood's The Handmaid's Tale”, *Advances in Language and Literary Studies*, Vol. 8, No. 1, Şubat 2017, s. 71.

⁹⁷ **Simon de Beauvoir**, *Kadın “İkinci Cins” II Evlilik Çağı*, (çeviren: Bertan Onaran), 7. Baskı, İstanbul 1993, s. 127-128.

Gilead’da gebe olmaya atfedilen anlam büyüktür. Gebe kadın da kendini buna uygun olarak hisset(tiril)mektedir. Bir kadının gebeliğinin son döneminde dışarı çıkması ve alışverişe gitmesi riskli olmasına rağmen, Warreninki’nin markete gitmesine ses edilmemektedir. Bir nev’i düşük yapmadan hamileliğinin son dönemine ulaşmış olması ödüllendirilmektedir. O da, bu sayede kendi gösterme şansı bulmakta ve yaşadığı toplum içerisinde kendini kısa süreliğine de olsa “değerli” hissetmenin keyfini çıkarmaya çalışmaktadır (DKÖ, s. 42-43).

Beauvoir, çocuk aldırmanın yasallaşması gerektiğini savunmaktadır. Eğer kadın hamile kalmak istemiyorsa korku yaşamakta ve doğum kontrolüne izin verilmeyen bir yasal düzende vücuduna zararlı olabilecek yöntemlere başvurabilmekte veyahut cinselliğini yaşamaktan kaçınmaktadır. Çocuk sahibi olmaya hazır olmayan pek çok kadın, hamile kaldığında istese de istemese de çocuğu dünyaya getirmek zorunda kalmaktadır⁹⁸.

Beauvoir’ın kitabını yazdığı dönemde Fransa’da kürtajın henüz yasal olmadığı göz önüne alındığında⁹⁹, kadınların illegal yollarla çocuk düşürme yöntemlerine başvurduğu görülmektedir. Beauvoir kişiden kişiye, hamilelik ve analığın, başkaldırı, boyun eğiş, gönül rızası gibi pek çok biçimde yaşanabileceğini söyler. Kürtajın yasak olmasını, fakat çocuk istemeyen erkeğin çocuk aldırmanın sorumluluğunu kadının sırtına bırakmasını erkek yasalarının ikiyüzlülüğü olarak nitелеmektedir¹⁰⁰.

Öte yandan, Gilead hamileliğin çok sert biçimde düzenlendiği bir rejim ve çocuk düşürmenin vatana ihanet anlamına geldiği distopik bir kurgudur. Gilead’da hamile kalan bir Damızlık Kız’ın ölüm cezasını göze almadığı takdirde çocuk doğurmamayı seçme yapma şansı yoktur. Hayatta kalması çocuk doğurabilmesine bağlıdır. Değişen yaşam koşulları ve kimyasal maddelerin etkileri sonucu

⁹⁸ **Beauvoir**, Kadın, s. 121-123.

⁹⁹ İkinci Cins’in Fransa’da yayınlandığı 1949 yılında kürtaj henüz yasal değildir. Fransa’da kadınlar için kürtaja hak tanıyan yasa 1975 yılında çıkarılmıştır.

¹⁰⁰ **Beauvoir**, Kadın, s. 121-122.

çocukların ucube ya da sakat doğacak olma ihtimalinde dahi, her türlü gebelik önleyici yöntem şiddetle lanetlenmektedir¹⁰¹. Çünkü, Eski Ahit’e referansa göre, Havva, yani kadın kandırılıp günah işleyendir ve kurtuluşu da ancak çocuk doğurmakla mümkün olacaktır (DKÖ, s. 275). Kitaptan illegal yöntemlere başvurarak çocuk düşürmenin mümkün olup olmadığı tam anlaşılamasa da, yüksek ihtimalle mümkün değildir¹⁰². Bu iki kitaptaki kürtaja yaklaşım karşılaştırıldığında, her iki toplumda da çocuk doğurmama kararı kadına bırakılmayıp, denetime tabi tutulmaktadır.

Beauvoir, erkek yasaları kendilerine uymadığında, kadınların kendi doğruları ve onlara has bir ahlak yasasıyla hareket ederek bu yasaları çiğnemek için, birbirlerinin yardımını alıp hareket edebileceklerinden bahsetmektedir¹⁰³. Kadınlar arasındaki bu işbirliğini Harem dairesindeki kadınların durumuna benzeterek metaforlaştırır: Her ne kadar erkeğin arkasından lanetler yağdırsalar da, erkeğin yolunu gözlemek durumundadırlar. Bu da bir bakıma, tutsaklığa katlanabilmek için yardımlaşmanın zaruri olduğu hapishane arkadaşı olmaktır¹⁰⁴. Birbirinden hoşlanmayan Serena ile Fredinki arasında, Komutan’ın kısır olduğunu bildikleri ve fakat yasaya aykırı olduğundan dillendiremedikleri bir ortamda, çocuk sahibi olmak için gelişen işbirliği de buna benzemektedir. Nitekim, Atwood da DKÖ’de Harem metaforuna açıkça değinmektedir. Fredinki, sanat galerilerinde dolaştığı ve erkeklerin yaptığı Harem resimlerini hatırlarken, şimdi ne hakkında olduklarını anladığını düşünür: *“Duraklatılmış hareket hakkındaydılar; bekleme hakkında,*

¹⁰¹ “Kimi kendini kısırlaştırdı, kimileri tüplerini bağlattı ya da kimyasal maddelerle örselediler bedenlerini. Nasıl derdi Lydia Teyze, ellerini sıkarak, aman Tanrım, bunları nasıl yapabildiler? İffetsizler! Tanrı’nın nimetlerini küçümseyenler!” (DKÖ, s. 143- 144).

¹⁰² “Bir bebek mi, hepimizin umduğu gibi, yoksa başka bir şey, iğne başlı ya da köpek burunlu ya da iki bedenli ya da kolsuz ya da perdeli el veya ayaklı bir Gayrı-Bebek mi? Hiç belli olmaz. Bir zamanlar söyleyebiliyorlardı, makinelerin yardımıyla, ama şimdi bu yasadışı. Hem bilinse ne olacaktı? Aldıramazsınız ki; ne olursa olsun doğuma kadar taşınmalı.” (DKÖ, s.143).

¹⁰³ **Beauvoir**, Kadın, s. 184.

¹⁰⁴ **Beauvoir**, Kadın, s. 188-189.

*kullanılmayan nesneler hakkında. Can sıkıntısı hakkındaydılar. Ama belki de can sıkıntısı erotiktir, kadınlar çektiği zaman, erkekler uğruna.*¹⁰⁵”

Gebeliğin sonuna gelindiğinde, doğum aşaması da kadın için önemli zamanlardan biridir. Doğumun nerede ve ne şekilde yapıldığı kültürden kültüre, zamandan zamana farklılık göstermektedir. Nitekim günümüzde doğum sancısını hafifletmek adına pek çok yöntem gündeme gelse de, Beauvoir’ın İkinci Cins’i yazdığı dönemde doğum sırasında anestezi kullanımı nispeten yeni bir uygulamadır. Hatta dini sebeplerle, İncil’de geçen “Acılar içinde doğuracaksın” ayetine atfen doğum acılarını ortadan kaldırmaya yönelik yöntemlere karşı çıkanlar bulunmaktadır¹⁰⁶. Tam da bu deyiş, DKÖ ile İkinci Cins arasında bir köprü kurmaktadır. Gilead’da aynı ayet baz alınarak, önceden kadın doğum uzmanları tarafından kullanılan suni ağrı, anestezi, sezaryen gibi yöntemlerin tamamı terk edilmiş ve yasaklanmıştır. Doğum, kadın için Kutsal Kitap’ta ele alınışına uygun ve zahmetli olmak zorundadır (DKÖ, s. 146).

Beauvoir, İkinci Cins’in “Ana” başlıklı bölümünde, kadına doğurganlığı sebebiyle biçilmiş annelik rolünü eleştirmektedir. Nitekim toplumun kadına biçtiği rolleri farklı yönlerden ele alma biçimi “Kadın doğulmaz, olunur.” sözüyle özetlendiği gibi, annelik konusunda da aynıdır. Hamilelik süreci de doğum da tamamen her kadının kişiliğine, kendi hayat şartlarına ve deneyimlerine özgü biricik süreçlerdir. Oysa, kadından beklenen evine sahip çıkan iyi bir eş ve iyi bir anne olmasıdır. Kadının çalışması, sosyal ve ekonomik hayata katılımı ise yadsınan birer süreçtir. Anneliği her şeye üstün tutan bakış açısı nedeniyle uzun yıllarca kadınların oy hakkına kavuşmaları engellenmiş, evde ise erkeğe tabi olduğu kabul edilmiştir. Kadının çalışma hayatında başarılı olması özne olarak görülmesine yetmemektedir. Beauvoir’a göre ise, eve kapatılmış bir kadının kendi varlığını özgürce inşa edebilme olanağı elinden alınmaktadır. Olması gereken ise, kadının omzundan anne olmaya biçilen rollerin yükünün kaldırılması ve kadına

¹⁰⁵ Atwood, DKÖ, s. 91.

¹⁰⁶ Beauvoir, Kadın, s. 138- 139.

çocuk bakımında destek sağlanmasıdır. Bu halde, çalışma hayatı ve çocuk büyütmeye birbirine zıt eylemler gibi algılanmaktan çıkacak ve kadın da kendini gerçekleyebildiği ölçüde, özgür bireyler yetiştirecek ve bu süreçten haz duyacaktır¹⁰⁷.

DKÖ’de annelik rolü Damızlık Kızlar’a verilmiş bir rol değildir; Eşler’e aittir. Farklı işlevlere göre rollerin farklı kadınlara dağıtılmış olması açıkça toplumda bir kadına biçilen başka başka rollerin neler olduğunu ortaya koymaktadır¹⁰⁸. Gilead’da farklı sınıflardan kadınların çocuk doğurmak, annelik yapmak, iyi bir eş olmak, ev işlerinden sorumlu olmak gibi rolleri ataerkil tüm toplumlarda kadına ait olduğu varsayılan toplumsal rollerdir. Bunun dışında kalan siyasi yönetime katılmak, çalışmak, meslek edinmek, erkeklerle eşit eğitim almak, şoförlük yapmak gibi roller ise Gilead’da erkeklere aittir; tıpkı uzun yıllarca pek çok toplumda olduğu gibi. Kadınların günümüzde bu alanlarda kendilerine yer açması verilmiş ve verilmeye devam edilen mücadelelerin sonucudur.

B. Kadının Dış Görünümü ve Toplumsal Algı

Beauvoir, kadının modaya uygun giyinmek ve süslenmek zorunda hissetmesini toplumsal bazı kalıpların ve normların kadına dayatısının bir sonucu olduğuna inanmaktadır. Ona göre, moda ve modanın dayattığı şık fakat işlevsiz ve rahatsız kıyafetlerin amacı toplumun kadını cinsel bir obje olarak görmesinin bir yansımasıdır. Buna ayak uyduran kadın da, süslenerek kendini gerçekleştirdiği yanılgısına kapılmaktadır¹⁰⁹.

¹⁰⁷ **Beauvoir**, Kadın, s. 163- 165.

¹⁰⁸ Lydia Teyze: “Her biri kendisine verilen görevi yerine getirirken, yaşam yolunu omuz omuza kat ederken, gündelik işlerde birbirine yardım eden kadınlar. Ev işlerinin huzurla yürütülmesi için gerekli bütün işlevleri tek bir kadından beklemek niye?” (DKÖ, s 204).

¹⁰⁹ **Beauvoir**, Das Andere Geschlecht, s. 510- 511

DKÖ’de Komutan Fred’in ağzından ise, kadınların pek çok kıyafete sahip olmaya çalışmasının altında yatan sebebin aslında kendilerini erkeklere beğendirmek olduğunun ifade edilişi de, Atwood tarafından kadınlara biçilen bu algıya bir göndermedir¹¹⁰.

Çelişik bir biçimde toplum kadına “dişi” gözükmelerini dayatırken, “fahişe” gibi olmamasını, hanımefendiliğini korumasını da dayatmaktadır. Çok fazla süslenen veya dişiliğini giyimiyle ortaya koyan kadına iyi gözle bakılmazken; hiç süslenmeyen veya maskülen giyim tarzına sahip kadına ise, hemen ilk bakışta “lezbiyen” olduğu yargılaması yapılmaktadır¹¹¹.

Atwood da aynı çelişkiye DKÖ’de yer vermiştir. Gilead’da tüm kadınlar kendileri için belirlenmiş renkte ve tek bir formda kıyafetler giymektedir. Yüksek topuklu ayakkabılar, külotlu çoraplar, makyaj malzemeleri kadının cinselliğinin teşhirine yaramaktadır. Bu sebeple de hepsi yasaktır. Kadınlardan artık beklenen vücutlarının saklı kalmasıdır, zira bu Lydia Teyze’ye göre onların ihtiyacı olan fethedilemezliği sağlamaktadır (DKÖ, s. 45-46).

Fredinki, etek ve topuklu ayakkabı giymiş, makyaj yapmış turist kadınlarla karşılaştığında eskiden kendisinin de böyle giyindiğini anımsarken, bunun özgürlük ve batılılık olarak sayıldığını aklından geçirir¹¹². Gilead’da ise, kapalı giyinmek ve kendini ve bedenini başkalarından sakınmak, Lydia Teyze tarafından “gerçek özgürlük” olarak tanımlanmaktadır.¹¹³

¹¹⁰ “Doğa çeşitlilik talep eder, erkekler için. Bu akla yatkın, dölleme stratejisinin bir parçası. Doğa’nın tasarımı.” (...) Kadınlar bunu içgüdüsel olarak bilirler. Neden o kadar çok giysi satın alırlardı eski günlerde? Erkekleri farklı kadınlar olduklarına inandırmak için. Her gün yeni biri.” (DKÖ, s. 295).

¹¹¹ **Beauvoir**, Das Andere Geschlecht, s. 512.

¹¹² “Sonra düşünüyorum: Eskiden ben de böyle giyinirdim. Özgürlüktü bu. Batılılaşmış, derlerdi buna eskiden.” (DKÖ, s. 45).

¹¹³ “Birden fazla özgürlük çeşidi vardır, derdi Lydia Teyze. Bir şeyler yapma ve bir şeylerden sakınma özgürlüğü. Anarşi günlerinde, bir şeyler yapma özgürlüğü vardı. Şimdiyse size sakınma özgürlüğü veriliyor. Azımsamayın bunu sakın.” (DKÖ, s. 41)

Beauvoir, kadın giyimi ve cinselliğinin dışa vurumu meselesine ilişkin örnek olarak gece kıyafetlerini gösterir. Gece kıyafetleri uzun etekleri ve içinde zor hareket edilmesiyle konforsuz parçalardır. Ancak dekolte bölgeleri ve özel olarak gece için süslenmek aracılığıyla erkeklere verilen mesaj, “Bakabilirsin, ancak dokunamazsın.” şeklindedir. Bu da kadını orada bulunan tüm erkeklerin gözünde arzu nesnesi yapmaya yaramaktadır. Öte yandan, ona ulaşabilecek olan, onun “sahibi” tek bir erkektir¹¹⁴.

Nitekim, Komutan Fred de Damızlık Kız Fredinki’ni Jezebel’in Yeri’ne götürürken ona bir gece elbisesi verir ve makyaj yapması için de birkaç malzeme teslim eder (DKÖ, s. 286- 287). Bunun amacı, Jezebel’in Yeri’ndeki diğer erkekler tarafından da bu kadının çekici bulunmasıdır, ancak verilen mesaj açıktır: “Onu aruzlayabilirsiniz ama sahip olamazsınız, çünkü o benim.”¹¹⁵ Bu sayede, Komutanlar siyasi saha dışında, sahip oldukları kadınlar üzerinden bir başka güç yarışına girmektedir.

Kısacası, toplumsal algılara bağlı olarak kadının nasıl giyinmesi gerektiği konusu başlı başına bir toplumsal cinsiyet normları meselesidir.

2.5. CATHERINE MACKINNON’IN GÖRÜŞLERİ IŞIĞINDA DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ

MacKinnon’ın bir hukukçu perspektifiyle tecavüz ve pornografi meselelerini ele alışı dikkate değerdir. Bu bölümde, onun görüşleri doğrultusunda DKÖ’deki bu meselelere ilişkin örnekler incelenecektir.

¹¹⁴ **Beauvoir**, *Das Andere Geschlecht*, s. 513.

¹¹⁵ Moira, Fredinki’ne: “Kimi yapıyor bunu, zevk alıyorlar. Sunak ya da benzeri bir yerde düzüşmek gibi. Sizin takımın iffetli taşıyıcılar olması gerekiyor güya. Alayınızı boyanmış görmek istiyorlar. Başka bir sefil güç gösterisi.” (DKÖ, s. 303).

A. Pornografi Tartışmaları

İkinci dalga feministler içerisinde pornografiye bakış açısı radikal feministler ve liberal feministler arasında farklılık arz etmektedir. Pornografi ve müstehcenliğin denetimi feministler arasında tartışma konusu olmuştur.

Catherine MacKinnon'a göre pornografi tam da erkeklerin kadınları nasıl gördüğünü yansıtan şeydir. Pornografik filmlerde, erkekler kadınları kategorize etmekte ve türlü yollarla onlar üzerinde tahakküm kurmaktadır. Cinsellik sosyal olarak hiyerarşik biçimde yapılandırılmakta ve kadınlar nesneleştirilmektedir¹¹⁶. Pornografik içeriklerde yer alan kadına karşı şiddet ve tecavüz olgusu, porno izleyen erkeklerin zihninde bu olguları normalleştirmeye başlamaktadır. Dolayısıyla pornografik yayınlar, erkek cinselliğinin kadınlar üzerinde hiyerarşik ve baskıcı bir bakış açısıyla biçimlendirilmesine hizmet etmektedir. Pornografi, sosyal gerçeklikteki toplumsal cinsiyet rollerini ve eşitsizliği yansıttığı için feminist teori tarafından sorgulanmaya mahkumdur¹¹⁷.

DKÖ'de pornografiye karşı feministlere "Geceyi Geri Alın" (orj. Take Back The Night) protestoları üzerinden gönderme yapılmaktadır (DKÖ, s. 152). Take Back The Night protestosu kadına karşı şiddetin arttığı bir dönemde ilk kez 1973'te San Francisco'da gerçekleşmiştir ve merkezindeki konulardan biri pornografinin protestosu olmuştur. Zamanla ise kadınların geceleri de sokaklarda rahatça yürüebilmesi taleplerinin ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair yürüyüşlerin sloganı haline dönüşmüştür¹¹⁸.

Romana göre, Fredinki'nin Annesi de bu protestolara katılmıştır ve pornografiye karşı radikal feministlerin düşüncesini paylaşmıştır.

¹¹⁶ **Catherine A. MacKinnon**, "Sexuality, Pornography, and Method: 'Pleasure under Patriarchy' ", *Ethics*, Vol. 99, No. 2 , 1989, s. 326- 327.

¹¹⁷ **MacKinnon**, *Sexuality, Pornography, and Method*, s. 331- 333.

¹¹⁸ "What is Take Back The Night?", 2016, https://www.gsw.edu/Assets/womens-studies/files/TakeBackTheNight_pamphlet.pdf, erişim: 12.04.2019.

İkinci dalga içerisinde, liberal feministler ise MacKinnon'un aksi yönde düşünmektedirler ve pornografinin yasal düzenlemelere tabi tutulmasının ifade özgürlüğüne ket vurulması olacağını ifade etmektedirler. Zira, ifade özgürlüğü feminist hareketlerin taleplerini dile getirebilmesi ve ilerleme kaydedebilmesi için çok önemli bir yere sahiptir. Pornografiyi engelleyerek kadını korumak gibi bir amacın içine girilmesinin muhafazakar görüşlerle işbirliğine girmek anlamına geleceği ve kadınları da korunmaya muhtaç veya kurban durumuna düşüreceği için MacKinnon'ın yasal düzenleme talepleri eleştirilmiştir¹¹⁹.

DKÖ'de hem Fredinki'nin Annesi hem de Lydia Teyze pornografinin yasaklanması konusunda görüş birliği içerisindeyler. Buna karşılık, Gilead'da pornografinin yasaklanması ifade özgürlüğünün olmadığı muhafazakar bir rejimde gerçekleşmiştir. Artık hiçbir feminist düşünceyi ifade etmek mümkün değildir. Eril devletin kadınları korumak amacıyla koyduğu tüm yasakçı yasal düzenlemeler paternalist niteliktedir. Atwood, yasaklar konusunda sınırların iyi çizilememesi olasılığında neler olabileceği konusunda uyarı yapmaktadır.

B. Cinsel Saldırı Suçu Yasaları ve Suçun Tanımlanması

Cinsel saldırıya uğramak konusunda kadınlar toplumsal pratiklere bakıldığında erkeklere göre dezavantajlı durumdadır. Cinsel suçlar hukuk tarafından yasaklanmış olsa da, MacKinnon'a göre, eril devlet yasaları kadınları korumakta yetersizdir. Çünkü, bu yasalar erkeklerin bakış açısıyla konulmuştur. Örneğin, neyin tecavüz olup olmadığı erkekler tarafından belirlenir. Tecavüzün yasal tanımında hem zora dayalılık hem de rızasızlık unsuru aynı anda aranmaktadır. Ancak zaten fiziksel güç unsurunun olduğu yerde, rıza aramak boşunadır.

¹¹⁹ Kaya, s. 315- 317, 321.

Devlet ayrıca bu yasaları olması gerektiği gibi de uygulamamaktadır. Uygulasa dahi, kadınlar bu yasalar önünde hiçbir zaman eşit muamele görmüş olmayacaktır. Çünkü, cinsel suçların zarar göreni çoğunlukla kadınlardır ancak kuralları koyan ve uygula(ma)yan ise eril devlettir¹²⁰.

Romanda, Gilead rejiminde de tecavüzün tanımı liberal devletin tanımından farklılaşmıştır. Damızlık Kızlar ile Komutanlar “Ürün” meydana gelmesi için cinsel birleşme yaşamak zorundadır. Ancak bu aşk ya da haz ile yapılabilecek bir eylem değildir. Her iki taraf için de bir görevdir. Bu yüzden Fredinki bu eylemi nasıl adlandırması gerektiğini düşünürken sıkıntı çekmektedir¹²¹. Kendi rızası olduğu için bunun bir tecavüz olmadığını düşünmektedir.

Feminist bir bakış açısıyla bakıldığında, tecavüzün tanımını yapan eril bir devlet olduğu için, ortada fiziksel bir güç uygulaması ya da açıktan rızasızlık olmasa dahi Damızlık Kızlar’ın Komutanlar ile aslında otoriter rejimin özgür iradelerini ellerinden almış olması nedeniyle birlikte olmaları tecavüzdür. Ancak, eril Gilead rejimi tecavüzün tanımını değiştirmiştir. Bu şekilde de kadınların vücut bütünlüğüne aykırı bu eylemi hukuk eliyle meşrulaştırmıştır.

Damızlık Kızlardan Janine, Gilead öncesinde 14 yaşındayken tecavüze uğradığını ve kürtaj yaptırmak zorunda kaldığını anlatır. Bu anlattığı hikayede, suçlu olan kendisidir; çünkü erkekleri teşvik etmiştir ve ders alması gerektiği için Tanrı tarafından başına bu gelmiştir (DKÖ, 94). Gilead sonrasında ise, Damızlık Kızlarla Komutan haricinde cinsel ilişkiye girmek tecavüz anlamına gelmektedir ve bu bir ihanettir. Dolayısıyla, tecavüzün tanımının hayli değiştiği açıktır. Bu kişiler, herkesin gözü önünde Damızlıklar tarafından linç edilerek öldürülmektedir (DKÖ, s. 344).

¹²⁰ **MacKinnon**, *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, s. 280- 281.

¹²¹ “Kırmızı eteğim belime kadar kaldırılmış, ama daha yukarıya değil. Aşağıda da Komutan sikiyor. Siktiği bedenimin alt tarafı. Aşk yapıyor demiyorum, çünkü yaptığı bu değil. Çifleşiyor demek de doğru olmaz, çünkü bu iki insanın varlığına işaret eder ama bu işin içinde sadece bir insan var. Ne de tecavüz tanımına giriyor: Burada benim istemediğim bir şey olmuyor.” (DKÖ, s. 121).

2.6. KİMLİKLERİN ÖTESİNE: HARAWAY VE BUTLER SAYESİNDE GILEAD'I AŞMAK

Damızlık Kızın Öyküsü, sadece feminizme ya da kadın olmaya ilişkin bir roman değildir. Biyolojik cinsiyeti kadın veya erkek olan farklı karakterler ve sahip oldukları toplumsal statüleri aracılığıyla, toplumsal cinsiyet rollerine dair soru ve sorunlara dair ayna tutmaktadır. Her ne kadar baskıcı kurgusal bir rejimden bahsetse de nerede ve ne zaman olduğu fark etmeksizin ataerkil tüm toplumların bir çeşit Gilead olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet bakımından kadın, erkek, gey, lezbiyen gibi üst genel bir başlıkla yek kimlik altında, her bireyi aynı kabul ederek sınırlamak ve denetim politikalarına başvurmak siyasi iktidarın uyguladığı yöntemlerden bir tanesidir.

Kimlikler üzerinden denetim yapılmasını aşmanın bir yolu olabilir mi sorusuna yanıt olarak, Ergün ve Akal, Spinoza'nın kuramından yola çıkarak haklara soyut olan üzerinden değil de insanların tek tek bedensel ve düşünsel varoluşları üzerinden bakarak onları somutlaştırmayı önermektedir¹²². Onların bu önerisi doğrultusunda, kimlik sorunsalını tekillikler üzerinden aşabilme denemesine ışık tutabilecek iki feminist kuramcının, Donna Haraway'ın *Siborg Manifestosu* ve Judith Butler'ın *Cinsiyet Belası* çalışmalarında yer alan postmodernist görüşler bu bölümde ele alınacaktır.

A. Tanrıça değil, Siborg: Donna Haraway

Haraway, *Siborg Manifestosu*'nda Batı mantığı ve pratiğinde belli ikiciliklerin yıllardır süregeldiğini söyler. Bunların içerisinde dişi/erkek, kültür/doğa, zihin/beden, etken/edilgen, yaratan/yaratılan gibi karşıtlık olduğu

¹²² Reyda Ergün ve Cemal Bali Akal, Kimlik Bedenin Hapishanesidir, 2. Baskı, İstanbul 2014, s. 4.

kabul edilen kavramlar vardır. Fakat, Haraway'e göre ileri teknolojiye ait kültür tüm bunlara meydan okumaktadır, zira kodlamalarla işleyen makinelerin çağında zihin/beden ayrımı yapmak da hatta; insan ile makine arasında kimin yaratılan kimin yaratıcı olduğunu tespit etmek de hiç kolay değildir.¹²³ Haraway'ın *Siborg Manifestosu*'nun temel savı, insan ile hayvan, hayvan/insan ile makine ve fiziksel olanla olmayan arasındaki ayrımın tamamen silikleştiğidir. Sibernetik organizma yani siborg da tam da bu bulanık alanlarda ortaya çıkar.

“Cinsiyet-sonrası dünyanın bir yaratığıdır siborg; biseksüellikle, Oidipus dönemi öncesi ortakyaşamla, yabancılaşmamış emekle ya da parçaların tüm güçlerinin daha üst birliğe nihai olarak temellük edilmesi yoluyla organik bütünlüğe ulaşmaya yönelik diğer ayartılarla hiç işi olmaz. Bir anlamda siborgun Batılı anlamda bir köken öyküsü yoktur, (...).¹²⁴”

Haraway, *Siborg Manifestosu*'nun *Parçalanmış Kimlikler* bölümünde feminizmler arasındaki parçalanmayı incelemekte ve ardından *Tahakküm Enformatiği* bölümünde kadınların tahakküm enformatiği denilen yeni karmaşık üretim/üreme ve iletişim ağı içerisinde nasıl sömürüldüklerinden bahsetmektedir. Bunları yaparken düalizmlerin artık zan altında olduğunu ve klasik düşünce akımlarına ait “doğalcı” diye kodlanan kavramların yerini artık yeni kavramların aldığını iddia ederek, kadınların durumunun ve feminizmin de artık bu kavramlar üzerinden okunması gerektiğini anlatmaktadır. Sosyalist ve radikal feministleri eleştirirken düalist sistemin yetersizliğine dikkat çekmekte ve kadın deneyimlerinin genelleştirilmesine, ortak dil yaratma çabasına karşı çıkmaktadır. 20. yüzyılda bu feminizmlerin tıkanığından dem vurmaktadır. Tıkanıklığın nasıl aşılabileceğine dair önerilerde bulunurken ise siborg imgesine dayanmaktadır.¹²⁵ Bunu yaparken de “evrensel bütünselleştirici bir kuramın muhtemelen her zaman gerçeği ıskalayacağına”¹²⁶ dikkat çekerek tekil olan deneyimi işaret etmektedir.

¹²³ Donna Haraway, *Başka Yer*, (çeviren: Güçsal Pusar), 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 85.

¹²⁴ Haraway, s.47.

¹²⁵ Haraway, s. 35-70

¹²⁶ Haraway, s. 90

Bu deneyimler içerisinde Haraway özellikle yazı yazmaya önem atfetmektedir. Renkli kadınlar ve erkekler için okur-yazarlığın tarihsel geçmişine bakarak, yazı yazmanın ve anlamlarının güncel politik mücadele şekillerinden olduğunu söylemektedir.

“Siborg yazısı hayatta kalma gücüne dairdir; kökensel masumiyete dayanarak değil, kendisini öteki olarak imlemiş olan dünyayı imlemeye yarayacak aletleri ele geçirmek sayesinde hayatta kalma gücüne dairdir¹²⁷.”

Haraway’ın yazmaya yaptığı vurgu, Gilead rejiminde kadınların kalem tutmaktan ve yazmaktan yasaklı olduğu olgusuyla beraber okunduğunda yazı yazmayı bir mücadele biçimi olarak yorumlaması bir hayli anlam kazanmaktadır¹²⁸.

Siborg imgesi kimlikleri, öyküleri, makineleri ve kalıplaşmış gördüğümüz pek çok şeyi hem yıkmak hem yeniden inşa edebilmek için bir yoldur. Bu sayede, Haraway Batılı düalist düşünce sisteminin sıkışmışlığından feminizmi çıkararak tahayyül sınırlarını genişletmeyi amaçlamaktadır. Yıkmakla, yeniden yapmak eğer birbirine örülü bir sarmal ise, Haraway de Tanrıça olmaktansa Siborg olmayı tercih edecektir¹²⁹.

Kısacası, Haraway 20. yüzyılda pek kalıplaşmış ikiciliğe karşı çıkmakta ve buradan feminizmler için de geleceğe doğru bir yol açmaktadır.

B. Kimliğin Alt Üst Edilmesi: Judith Butler

Judith Butler, kimlikten geçmeyen bir siyaset yapmanın yolunu arar. Tanınma konusunda talepleri olan azınlıkların kimlik üzerine mücadele etmesine karşı

¹²⁷ Haraway, s.81.

¹²⁸ “Yazmaktansa anlatmak, çünkü yazmak için hiçbir şeyim yok ve yazmak kesinlikle yasak.” (DKÖ, s. 58).

¹²⁹ Haraway, s. 90.

değilse de, kuramsal anlamda kimlik siyasetini, sınırlar çizmesi ve sınırların dışına itilenleri dışlamasından dolayı ikircikli bulmaktadır¹³⁰.

Butler, cinsiyetin kültürel olarak inşa edildiği ya da toplumsal cinsiyetin cinsiyetin kültürel yorumu olduğu savına karşı çıkmaktadır. Bu akıl yürütme şeklinin kültürün toplumsal cinsiyeti belirleyen yasa ya da yasalar olarak kabul edilerek sabitlendiğini ve bir nev'i "kader" kabul edildiğini öne sürmektedir. Bu nedenle, Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur." önermesini de kültürel bir mecburiyete yaslandığı için eleştirmektedir¹³¹. Butler'a göre Beauvoir, zihnin erillik; bedenın ise dişilik ile kültürel olarak bağdaştırıldığı ayrımın, toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl işlediğini ortaya koyamamaktadır¹³². Butler'ın bu eleştirileri doğrultusunda zihin/beden ikiliğinden uzaklaşılmasının Butler için önemli bir hareket noktası olduğunu anlarız.

Butler'ın kuramı toplumsal cinsiyetin performatif olduğu üzerine kuruludur. Performatiflik sadece yapmaya, eylemeye ilişkindir. Ardında veya öncesinde herhangi bir kimlik, özne ya da varlık yoktur. Performatif olan ise yanıltıcıdır.

Butler, performatifin ne olduğunu açıklamaya çalışma konusuna çok çaba harcadığını ve gelen eleştiriler doğrultusunda da fikirlerinin değiştiğini söylemektedir. Fakat ilk kertede kast etmeye çalıştığı, "*Toplumsal cinsiyetin iç özü addettiğimiz şeyin süregiden bir dizi edim üzerinden üretildiği ve bedenın toplumsal cinsiyetli stilizasyonu ile ortaya konduğu*"dur.¹³³

DKÖ'deki Damızlık Kızlar üzerinden distopik kurgu gereği altı kalınca çizilen toplumsal cinsiyet rolleri aslında ataerkil toplumsal yapıdaki rollerin bire bir yansımasıdır. Bu sosyal yapı, biyolojik kurallara dayandırılmıştır ve Butler'ın

¹³⁰ **Ezgi Demir Oralgöl**, "Judith Butler'ın Kimlik ve Siyaset Anlayışı", ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, Sayı: 9, Ocak 2016, s. 49-50.

¹³¹ **Judith Butler**, Cinsiyet Belası: Feminizmin ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi, (çeviren: Başak Ertür), 5. Baskı, İstanbul 2016, s. 53-54.

¹³² **Butler**, s. 60.

¹³³ **Butler**, s. 20.

savunduğu üzere, performatif cinsiyetler mevcuttur. Kişilere onlara biçilen roller haricinde seçim şansı tanınmamaktadır. Hayatta kalabilmek için yapmaları gereken şey, dini bütün, itaatkâr bir Damızlık Kız olmaktır. Öyle olmasalar dahi, bunu bir rol olarak performe etmeye başlarlar¹³⁴. Hatta kostümleri bile belirlenmiştir. Kırmızı renkte giyinmek de beyaz renkte her tarafı kapalı başlıklar takmak da sergilemek durumunda oldukları performansın bir temsilidir¹³⁵.

Butler'a göre, kimlik inşasında önemli rol oynayan iki unsur süreklilik ve tutarlılıktır. Yasaklar ve eril normların sürekliliği ve tutarlılığı sayesinde heteroseksüel bir matris oluşmaktadır. Bu matrisin iddiası ise, cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve arzular arasındaki ilişkinin tutarlı olduğudur. Eril kabul edilen ile dişi kabul edilen, bu kabullere göre davranmakta ve arzuları da birbirine yönelmektedir¹³⁶. Diğer yandan, performatif dil/söylem cinsiyetin tözsel olana ilişkin gibi görünmesini sağlarken, aynı zamanda bir cinsiyet ya da toplumsal cinsiyet olmanın imkansızlığını gizlemeye yaramaktadır¹³⁷. Bir başka deyişle, dil ve söylem toplumsal cinsiyetin ikici normlarını üretmeye ve meşrulaştırmaya yarayan performatif bir araç olagelmiştir.

İşte bu noktada, Butler toplumsal cinsiyetin tözselliğinin bahsedilen normlar ve yasaklar üzerinden zoraki var edilmesini gerekçe göstererek, toplumsal cinsiyetin bir kimliği kurduğu savını öne sürmektedir. Burada söz konusu olan, sadece bir –imiş gibi yapma edimidir; dolayısıyla bunun arkasında da bir kimlikten ya da öznen bahsetmek aslında mümkün değildir. Toplumsal cinsiyet ifadeleri de yalnızca ifadeler ve dışavurumlardan ibaret olduğundan onların ardında da bir toplumsal cinsiyet kimliği yattığını söylemek mümkün olamaz. Özetle, Butler

¹³⁴ **Anette Kirkvik**, “Gender Performativity in The Handmaid’s Tale and The Hunger Games”, 2015, s. 12-15.

¹³⁵ “Her şey, yüzümün yanlarındaki kanatlar hariç, kırmızı; bizi belirleyen kanın renginde.” (DKÖ, s. 20).

¹³⁶ **Oralgül**, s. 53.

¹³⁷ **Butler**, s. 68.

toplumsal cinsiyetin tözsel parçalarının performatif, kurgudan ibaret ve toplumsal düzenleyici pratikler eliyle zorla var edilmiş olduğunu ileri sürmektedir¹³⁸.

DKÖ’de yasak ve normların sürekliliği sonucu yasakların norm olarak kabul edildiğini görmekteyiz. En başta insanlar olan bitene ve hukukun askıya alınmasına tepkisiz kalırlar (DKÖ, s. 218-219). Ardından Gilead rejimi kurulur ve insanlar kategorilere ayrılarak, isimlerinin bile anılmadığı bir rejimde kendilerine biçilen rolleri Butler’ın bahsettiği üzere, -imiş gibi yaparak oynamak zorunda bırakılır. Fredinki üzerinden ise zamanla bu durumun kabullenildiğini, önceki dönemin “garip” hissettirdiğini ve zihinlerden silinmeye başladığını görmekteyiz.

Yeni rejimdeki normların sürekliliğinin sağlanmasının en önemli aracı dildir. Rejimin, Eski Ahit’e yaslanarak olması gerekenin bu biçimde bir düzen olduğu söylemi¹³⁹ öne çıkmaktadır. Bu söylem, yasak sözcükler¹⁴⁰ vasıtasıyla ve dildeki değişikliklerle¹⁴¹ rejim yararına yapılan ve edilenleri, meşrulaştırmaktadır. Bu sayede, bir sonraki nesle de bu normlar aktarılacaktır ve artık süreklilik sağlandığından, bu normlar sorgulanmaktan uzak hale gelecektir. Yeni nesil onun içine doğduğu için işbu norm düzen onların hakikatine dönüşmüş olacaktır¹⁴².

¹³⁸ Butler, s. 77.

¹³⁹ “Tarihsel bağlamda konuşursak, o yıllar tam bir anomaliydi, dedi Komutan. Kazara yaşandılar. Bizim yaptığımız, her şeyi Doğa’nın normlarına uydurmaktan ibaretti.” (DKÖ, s. 273).

¹⁴⁰ “Neredeyse soluksuz kalıyorum: Yasak bir sözcük söyledi. Kısır. Artık kısır erkek diye bir şey yok, resmi olarak. Doğurgan ve kısır kadınlar var, kanun böyle.” (DKÖ, s. 81).

¹⁴¹ Çocuk yerine “Ürün”; cinsel ilişki yerine “Tören” gibi aslında başka anlama sahip sözcükler ikame edilmiştir.

¹⁴² Siz geçiş neslisiniz, derdi Lydia Teyze. (...) Sizden sonra gelenler için daha kolay olacak. Görevlerini gönül rızasıyla kabul edeceklerdir. Söylemediği buydu: Çünkü anıları olmayacak, başka bir yaşama dair.” (DKÖ, s. 150).

C. Sonuç: Gilead'ı Aşmak İçin Kimlikten Geçmeyen Bir Yol

Haraway ve Butler'ın yöntemselliklerinin ortak yanı, kolektif bir deneyim, söylem ya da kimlik yaratmayarak cinsiyet veya toplumsal cinsiyeti tekil varlıkların üzerinden ele alarak ilerlemeleridir. Bunu yaparken ikisi de ikiciliklere karşı çıkmaktadır.

Haraway'in feminist kurama önerisi ve katkısı siborg metaforu üzerinden olmaktadır. Siborg Manifestosu 1980 yılında yazılsa da kanımca her geçen gün daha fazla anlam ifade etmektedir. Bu açıdan Haraway'in kimliklerin parçalanmışlığına işaret etmesi, hakları da somut olarak siborglar üzerinden düşünmemize bir davettir. Haraway'in siborga ilişkin teorisi, h

Herhangi bir kimliği temsilden uzak oluşu nedeniyle, siyasi iktidar denetimini aşmak üzere bireyin direnişine hak temelli somut bir zemin sağlayacaktır.

Özkazanç'a göre Butler feminizme performatif bir siyaset yapma biçimini, yani yaratıcı-yenilikçi tekrarları önermektedir. Butler, Cinsiyet Belası'nda performatif müdahaleleri taklitçilik bağlamında *drag queen* performansı örneği üzerinden ele alsa da bununla sınırlı kalmaz. Bunlar aynı zamanda, kadın, lezbiyen, gey, *queer* kelimelerine yeni anlamlar kazandırmak anlamına gelmektedir. Yeniden anlamlandırıcı muhtelif pratikler tahakküm edenin söyleminin tersine dönmesi fırsatını sağlamaktadır¹⁴³.

Butler'ın toplumsal cinsiyetin düzenleyici pratiklerinin toplumsal cinsiyet kategorilerini kimlik gibi gösterdiğini iddia etmesi bireysel olarak cinsiyeti ve toplumsal cinsiyeti sorgulamaya açmaktadır. Zira, feminizmler siyasi iktidarın ataerkil mekanizmalarına “kadın”ı özne yaparak karşı çıkmak istese de, aslında onun yarattığı kimlik tanımlamaları ya da ikici ayrımları üzerinden siyaset yapmak

¹⁴³ Alev Özkazanç, “Butler’ın Feminizmi: Siyasi Okuma için Bir Kılavuz”, Mülkiye Dergisi, Cilt: 37, Sayı: 4, 2013, s. 124- 125.

oyunu aynı kurallarla devam ettirmektedir¹⁴⁴. Yanı sıra tek, bütüncül bir kadın deneyimi ya da söylemi yaratıldığında, yine bazı bireyler dışlanmış olacaktır.

Butler'ın bu fikirleri başka feministler tarafından eleştirilse de, o, siyasi iktidarın kadın veya muhtelif bir kimlik imlemesi üzerinden denetim yapmasının önünü almaya çalışmaktadır. Performatif olanın ardında özne veya kimlik olmaması, tıpkı siborg imgesinde de olduğu gibi bir belirsizlik durumu ortaya çıkarmaktadır ve bu siyasi iktidarın denetimine direnmek konusunda bireyleri güçlendirecektir.

Fikrimce; Haraway ve Butler kadın, erkek, gey, lezbiyen, trans... gibi genelleştirici imlemelere sıkışmadan bireyler bazında somut hakları düşünmenin bizi kimlik siyasetinin tuzağına düşmekten kurtarıp kurtarmayacağı sorusuna, feminizmin içinden feminizmi eleştirerek, olumlu yönde yanıt vermektedir. İşte bu yol, içimizdeki sınırı belirsiz Gilead'ı aşmanın yoludur.

¹⁴⁴ Butler, s. 241.

SONUÇ

Tezin girişinde sorulara yanıt verebilmek için, romanın değerlendirmesine geçmeden önce teorik bir çerçeve çizilmesi gerekmiştir. Bu teorik çerçeve içinde ilk adımda, siyasi iktidarın kadın bedeni üzerindeki denetim politikalarına bakabilmek amacıyla kronolojik dönemsel sırayla ataerkil siyasi iktidar ile hukukun ilişkisi incelenmiştir.

Başlangıç toplumlarına bakabilmek için antropolojik yöntem izleyen çalışmalar, ardından ise feminist teorisyenlerin görüşleri üzerinden ilerlenmiştir. Buradan çıkarılan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Modern ya da postmodern dönemde toplumlarda, iktidar ilişkileri matrisi karmaşıklaştıkça ataerkil normların üzeri örtülmüştür. Din, siyaset ve hukukiliğin iç içe geçtiği başlangıç toplumlarında ise bu toplumların mitoslarında, yani bugünkü anlamıyla yasalarında ortak olarak iki temel ve ataerkil kaide gözlemlenmiştir: Kadınları değiş-tokuş edilir kılan ensest yasağı ve totem hayvanı yeme yasağı. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bizzat Yasa'nın kendisidir.

Modern toplumlarda ise kadınlar evlilik, akrabalık ilişkileri içerisinde mübadele edilebilir olmaya devam ederler. Kadınlar, aile içerisinde ailenin reisine tabidirler ve erkeğin mülkiyeti altındadırlar. Bu durum, kadınların kendi hakları için mücadele ettiği süreçte değişmeye başlar. Kadınlar zaman içerisinde, ailede ve toplumda erkeğin sahip olduğu haklara sahip olmaya başlar. Ancak bu gelişmeler her toplumda aynı hızla gerçekleşmemiştir. Eril devlet hüküm sürmeye devam ettiğinden, mücadele de halen devam etmektedir.

Kadın mücadelesi pek çok farklı feminist görüşü de ortaya çıkarmıştır. Bunlar genel olarak, birinci dalga, ikinci dalga ve üçüncü dalga olarak adlandırılmaktadır. Farklı dönemler içinde birbirinden ayrılan görüşler mevcuttur. Bu yüzden de feminizmin tek bir tanımı olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.

İkinci kısımda, başta ortaya konulan teorik çerçeve içinde kalınarak, incelenen başlıklara ve zamansal akışa paralel olarak kitabın içindeki örnekler ele alınmıştır. Bu yolla da, roman ile çalışmada yer verilen teorik görüşlerin kesişimleri

ve söz konusu distopik kurgusal Gilead rejiminde hukukun konumlanması araştırılmıştır.

Birinci bölümde özetlenen teorik bağlamda Damızlık Kızın Öyküsü'nde, kadınların birer değiş-tokuş nesnesi oldukları açıkça görülmektedir. Margaret Atwood, Damızlık Kızın Öyküsü'nde asimetric iktidar ilişkilerini distopik bir düzen kurgulayarak ortaya koymuştur. Komutanların hanesine tabi kılınan ve statüleri erkeklerden oluşan grup tarafından belirlenen kadınlar, yeni statülerinin gereklerini yerine getirmediklerinde rejim tarafından cezalandırılmaktadır. Aynı şekilde, Komutanlar dışındaki hiyerarşinin daha altında kalan erkeklere de belirli statüler çizilmiştir ve onların çizilen hattın dışına çıkmaları yasaktır ve yaptırıma tabidir. Kısacası, eril yasaların kadınlar için sınırları daha belirgin olsa da erkeklerin pek çoğu üzerinde de baskıcı bir şekilde denetim ve disiplin sağlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin mesele, sadece kadınların meselesi değildir.

Kadınların ve erkeklerin bu şekilde baskı altında tutulmasının en büyük yardımcısı ise hukuk normlarıdır. Yasalar yoluyla pek çok şey yasaklanmıştır. Bunların sürekliliğin sağlanması sayesinde ise amaç diğer nesillere bu kuralların sorgulanmadan aktarımıdır. Bu yolla, rejimin kalıcı olması amaçlanmıştır.

Hukukun yanı sıra, dildeki değişiklikler de önemli birer araçtır. Yasaklanan ya da anlamları farklılaştırılan sözcükler vasıtasıyla Gilead'a ilişkin bir hakikat yaratmak amaçlanmaktadır.

Kitaptaki örnekler üzerinden ortaya konulduğu üzere, Margaret Atwood'un Damızlık Kızın Öyküsü romanı edebiyat ve hukukun, feminist teoriyle yollarının kesiştiği bir eserdir. Bize verdiği mesaj ise, hem kadınlar hem erkekler olarak, eril yasaların farkında olmadığımız ve karşısında mücadele etmediğimiz takdirde kendimizi distopik kurgudaki gibi bir rejimin ortasında sahiden bulabileceğimizdir.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- Akal, Cemal Bali “Kurgu ve Hukuk”. İçinde Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar. Hazırlayanlar Cemal Bali Akal, Yalçın Tosun. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2016.
- Akal, Cemal Bali Hukuk Nedir? 1. Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2017.
- Akal, Cemal Bali İktidarın Üç Yüzü. 5. Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2012.
- Akçabay, Fehmiye “Feminist Hukuk Metodolojisi: Hukuk Uygulaması, Ceren Feminizm ve Politika”. İçinde Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Editör Güliz Uygur, Nadire Özdemir. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Arat, Necla “Feminist Hukuk”. Kadın Araştırmaları Dergisi. Sayı 9, 2006, s. 53-66.
- Atwood, Margaret “The Handmaid’s Tale: A Feminist Dystopia?” İçinde Lire Margaret Atwood: The Handmaid’s Tale. Editör Marta Dvorak. Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 1999.
- Atwood, Margaret Damızlık Kızın Öyküsü. 6. Baskı. İstanbul: Doğan Kitap, 2017.
- Atwood, Margaret The Handmaid’s Tale. 1. Baskı. New York: Anchor Books, 1998.
- Avgın, Aslınur “Hukuk Eğitimi Yaratıcılığı Öldürür Mü?”. Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar. Hazırlayanlar Cemal Bali Akal, Yalçın Tosun. 2. Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2016.
- Beauvoir, Simon de Das Andere Geschlecht: Sitte und Sexus der Frau. Çeviren Eva Rechel-Mertens. 3. Baskı. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1971.
- Beauvoir, Simon de Kadın “İkinci Cins” II Evlilik Çağı. Çeviren Bertan Onaran. 7. Baskı. İstanbul: Payel Yayınevi, 1993.

- Berktaş, Fatma Gül Politikanın Çağrısı. 3. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Booker, M. Keith Historical Dictionary of Science Fiction in Literature. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 2014.
- Bourdieu, Pierre Eril Tahakküm. Çeviren Bediz Yılmaz. 3. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016.
- Butler, Judith Cinsiyet Belası: Feminizmin ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi. Çeviren Başak Ertür. 5. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- Callaway, Alanna A “Women Disunited: Margaret Atwood’s The Handmaid’s Tale as a Critique of Feminism”. San Jose State University, 2008.
- Changfoot, Nadine “The Second Sex’s Continued Relevance for Equality and Difference Feminisms”. European Journal of Women’s Studies. Vol. 16, No. 1 (Şubat 2009): s. 11-31.
- Desmet, Fran “Female Perspectives In The Dystopian Novel”. Ghent University, 2010.
- Doğancı,Kamil; Kocakuşak, Fulya “Eski Roma Ailesinde "Pater Familias" ve "Patria Potestas" Kavramları”. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 27, Cilt 2 (2014): s. 233-250.
- Donovan, Josephine Feminist Teori. Çeviren Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan. 7. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Ergün, Reyda; Akal, Cemal Bali Kimlik Bedenin Hapishanesidir- Spinoza Üzerine Söyleşiler ve Yazılar. 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Güriz, Adnan Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk. 2. Baskı. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2011.
- Haraway, Donna Başka Yer. Çeviren Güçşal Pular. 1. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Heilbrun,Carolyn; Resnik, Judith “Convergences: Law, Literature, and Feminism”. The Yale Law Journal. Vol. 99, No. 8 (Haziran 1990): s. 1913-1953.
- Karakaş, Fatma Tülay “Karine Kavramı, Kanunda Karineler ve Varsayımlar”. AÜHFD. Cilt 62, Sayı 3 (2013): s. 729- 752.

- Kaya, Funda “Feminizm ve Pornografi Tartışmaları”. Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Editörler Güliz Uygur, Nadire Özdemir. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Ketterer, David “Margaret Atwood’s ‘The Handmaid’s Tale’: A Contextual Dystopia”. Science Fiction Studies. Vol. 16, No. 2 (Temmuz 1989): s. 209-217.
- Kevser Özaydınlık “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. Yıl 14, Sayı 33 (Temmuz- Aralık 2014): s. 93- 114.
- Kirkvik, Anette “Gender Performativity in The Handmaid’s Tale and The Hunger Games”, 2015.
- Koç, Emel “Simon de Beauvoir’ın ‘İkinci Cins’i: Öteki Olarak Kadın”. Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl 2, Sayı 4 (Eylül 2015): s. 1-17.
- Kuznicki, Slawomir Margaret Atwood’s Dystopian Fiction: Fire Is Being Eaten.1. Baskı. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017.
- MacKinnon, Catharine A “Feminism, Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence”. Signs. Vol. 8, No. 4 (Yaz 1983): s. 635-658.
- MacKinnon, Catharine A Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru. Çeviren Türkan Yöney, Sabir Yücesoy. 1. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- MacKinnon, Catherine A “Sexuality, Pornography, and Method: ‘Pleasure under Patriarchy’”. Ethics. Vol. 99, No. 2 (1989): s. 314-346.
- Oralgül, Ezgi Demir “Judith Butler’ın Kimlik ve Siyaset Anlayışı”. ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar.Cilt 9 (Ocak 2016): s. 47-62
- Özaydınlık, Kevser “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Yıl 14, Sayı 33 (Temmuz- Aralık 2014): s. 93-112.
- Özer Tanıyan, Reyhan “A Heterotopian Novel: Atwood’s The Handmaid’s Tale”. Cankaya University Journal of Humanities and Social Sciences. Cilt 9, Sayı 2 (Kasım 2012): s. 251-259.
- Özkazanç, Alev “Butler’ın Feminizmi”. Mülkiye Dergisi. Cilt 37, Sayı 4 (2013): s. 118-38.

- Serdar, İlknur “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt 9, Özel Sayı (2007): s. 739-781.
- Sheckels, Theodore The Political in Margaret Atwood’s Fiction: The Writing on the Wall of the Tent. 1. Baskı. Londra: Routledge, 2017.
- Süzgün Şahin, Fatma; Ağaoğlu Canay, Dilara “Suç İşlemiş Kadının Failliği Üzerine Çocuk Öldürme Suçu Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme”. İçinde Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Editör Güliz Uygur, Nadire Özdemir. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Tolan, Fiona “Feminist Utopias and Questions of Liberty: Margaret Atwood’s The Handmaid’s Tale as Critique of Second Wave Feminism”. Women: A Cultural Review. Vol. 16, No. 1 (2005): s. 18-32.
- Uzun, Ertuğrul “Yorumu Hukuktan Kurtarmak”. Ankara Barosu Dergisi. Yıl: 74 (2016/2): s. 227-264.
- Zarrinjooee, Bahman; Kalantarian, Shirin “Women’s Oppressed and Disfigured Life in Margaret Atwood’s The Handmaid’s Tale”. Advances in Language and Literary Studies. Vol.8, No. 1 (Şubat 2017): s. 66-71.

Çevrimiçi Kaynaklar

- “What is Take Back The Night?” 2016 https://www.gsw.edu/Assets/womens-studies/files/TakeBackTheNight_pamphlet.pdf2016. Erişim 12 Nisan 2019.
- Avgın, Aslınur “Damızlık Kızın Öyküsü – 2. Raund”. Beşharfliler. <http://www.5harfliler.com/damizlik-kizin-oykusu-2-raund/>. Erişim 05 Mayıs 2019
- Avgın, Aslınur “Orwell’in ‘1984’ünden, Saramago’nun ‘Görmek’ine Ülke Tablosu”. Biamag, 12 Eylül 2015. <https://bianet.org/biamag/toplum/167550-orwell-in-1984-unden-saramago-nun-gormek-ine-ulke-tablosu>. Erişim 24 Nisan 2019.
- NBC News Kellyanne Conway Talks “Conservative Feminism” At CPAC, 2017.

- <https://www.youtube.com/watch?v=kPSuLXthgBc>. Erişim 31 Mart 2019.
- Öğüt, Hande “Edebiyatta Feminizm ve Feminist Edebiyat Eleştirisi”. K24. <http://t24.com.tr/k24/yazi/edebiyatta-feminizm,1120>. Erişim 05 Mayıs 2018.
- Pankhurst, Christabel (editör) “The Majesty of Law”. The Suffragette: The Official Organ of the Women’s Social and Political Union. No. 22, Vol. 1 (14 Mart 1913). <http://www.nationalarchives.gov.uk/wp-content/uploads/2018/02/ASSI52-212-Pr2-Cover-of-The-Suffragette-14-March-1913.jpg>. Erişim 23 Nisan 2019.
- Saul, Heather “The Handmaid’s Tale: What we can learn from Serena Joy’s ‘domestic feminism’”. iNews. Erişim 07 Nisan 2017. <https://inews.co.uk/opinion/comment/handmaids-tale-can-learn-serena-joys-domestic-feminism/>.
- Uzun, Ertuğrul “Bir Büyübozumu: Hukuk Nedir?” K24. Erişim 07 Haziran 2018. <http://t24.com.tr/k24/yazi/hukuk-nedir,1666>.